

donaren a conèixer, per iniciativa dels estudiants del PCE, una carta a les autoritats, demanant eleccions lliures al marge del SEU de cara a la celebració d'un Congreso Nacional de Estudiantes en el mes d'abril que pogués decidir sobre les qüestions associatives i condicions d'estudi. Ràpidament es recolliren tres mil firmes i fins i tot el dia 4 es realitzaren les primeres eleccions a 2on. curs de la facultat de Dret, resultant elegits estudiants demòcrates. El SEU anulà les eleccions, fet que provocà diverses protestes i, segons sembla, que es pintés la làpida de los "Caídos" que hi havia a la facultat. Això fou el pretext per una invasió de la facultat per escamots de falangistes uniformats i armats que s'enfrontaren violentament amb grups d'estudiants demòcrates. Els dies 8 i 9 de febrer hi hagueren manifestacions de protesta de milers d'estudiants i en una d'elles els manifestants atacaren un grup de falangistes que tornaven de les cerimònies del "Día del Estudiante Caído"; sonaren trets --probablement dels mateixos falangistes, que eren els únics que anaven armats-- i resultà ferit d'estudiant falangista Miguel Álvarez. El consell de ministres decretà l'estat d'excepció; foren destituïts els ministres d'Educació, Ruiz Jiménez, i tot el seu equip, i el del Movimiento, Raimundo Fernández Cuesta; la policia detingué més d'una dotzena d'estudiants, entre ells Ramón Tamames, Enrique Múgica Hertzog, José Mª Ruiz Gallardón, Gabriel Elorriaga, Miguel Sánchez Mazas, Javier Pradera, i també Dionisio Ridruejo; i finalment l'Exèrcit hagué d'intervenir per desarmar la Guàrdia de Franco i els grups armats de la Falange i el SEU que havien amenaçat de mort més de 50 persones (entre elles els mateixos Ruiz Jiménez, Laín, i Torres López) si Álvarez moria.

La ressonant repercussió d'uns incidents, dels quals els estudiants que propugnaven unes eleccions representatives no n'havien previst, ni de lluny, un abast tan espectacular, havia posat sobre la taula elements de crisi profunda del règim. Sens dubte --com ha assenyalat Ridruejo--⁴

l'agressiva resposta falangista i policial estava conscientment calculada contra Riqués Jiménez i la seva política liberal, tal com ja hem dit abans en parlar del SEU, però la participació massiva d'estudiants que s'assolí ràpidament també indicava la disponibilitat per a la lluita política i el descontent contra el règim de molt amplis sectors universitaris que fins aleshores no havien tingut ocasió de manifestar-se. Juntament amb les lluites del curs 56-57 a Barcelona, que de seguida explicarem, els fets de febrer del 56 a Madrid són avui tot un símbol del despertar de noves generacions a assumir la guerra civil i el règim que d'ella en sortí com un fet històric, i al descobriment de la democràcia i la llibertat com horitzons possibles de futur cap els que calia caminar. Al mateix temps eren el final d'una experiència ministerial que comportaria un frè immobilista, amb la consegüent radicalització de les posicions del moviment estudiantil.

Tot i això, a la Universitat de Barcelona no hi hagué cap reacció ni acte de solidaritat amb els estudiants madrilenys, ja que en aquell moment s'interpretaren, a través de les falsejades notícies de premsa, com una disputa interna entre diferents sectors falangistes al marge de les forces democràtiques. Contribuí a aquesta interpretació un dels increïbles editorials de Luis de Galinsoga a La Vanguardia --de fet, l'única reacció notable que es registrà a Barcelona-- on, sota el títol "Fichas conocidas", feia un ferotge atac, sense anomenar-lo, a Dionísio Ridruejo. Després de parlar d'"energúmenos, asesinos y fieras que hicieron acto de presencia anteayer en el luctuoso suceso a que nos referimos", deia:

"Entre esos detenidos hay algún tráfuga, apóstata y resentido a quien recordamos de tiempos pasados."

Més endavant es referia a:

"Esos hombres que en la oscuridad manejan hoy hilos de una conjura que va nada menos, como la de entonces, que contra España, a favor y

en provecho del comunismo soviético."

I acabava dient:

"Los alevosos inductores podrán engañar a cualquiera menos a quien tenga ficha de ellos. Fichas conocidas, de maleantes o de zascandiles.⁵"

Diferent fou la reacció, dos mesos més tard, a la reunió celebrada a Madrid pel Consell de la UNESCO --organisme al qual el règim espanyol pertanyia des de finals de 1952-- quan encara romanien a la presó els estudiants detinguts el febrer. De manera coordinada amb grups d'estudiants madrilenys, a Barcelona es convocà una vaga de 48 hores a través d'un llançament d'octavilles i la realització d'una pintada nocturna al pati de la Universitat.

El text dels fulls era el següent:

"Estudiants catalans:

"Cal fer sentir la nostra protesta als delegats de la UNESCO. Cal dir-los que l'autèntica cultura espanyola --i no cal dir la catalana-- contempla impotent i sense poder fer sentir la seva veu, la reunió actual. Cal fer un gest per testimoniejar la nostra voluntat contra aquesta burla.

"Per denunciar les mentides del govern franquista!

"Per la llibertat de la nostra llengua i de la nostra cultura!

"Fem vaga a la Universitat el 12 i el 13 d'abril!"

I les pintades deien així:

"Vaga el 12 i el 13!

"Llibertat per l'ensenyament català

"Per una Universitat catalana

"Som solidaris dels estudiants madrilenys

"Vaga testimoni davant l'UNESCO!"

Les autoritats acadèmiques van donar ordre de passar llista a totes

les classes els dies assenyalats i de comunicar els noms dels absents a les autoritats acadèmiques. La vaga no es portà a terme, però els estudiants més inquietats varen voler organitzar algun tipus d'acció que permetés argumentar el descontent estudiantil davant els delegats de la UNESCO. No se'ls ocorregué res millor que provocar un esvalot al pati amb una gallina, amb la intenció que d'altres que ja coneixien el projecte expliquessin que allò volia dir que eren uns covards. El dia 13 dos estudiants pujaren al terrat de la Universitat, n'agafaren una de la gàbia de la vivenda d'un conserje, i la tiraren daltabaix, però amb tan mala fortuna que caigué ja morta i s'esclafà contra terra. Després d'uns moments de desconcert, els grups d'estudiants que es concentraven davant l'espectacle, començaren a rodejar alguns membres de la Brigada Social que aquells dies començaven ja a passejar-se per la Universitat preventivament, i aviat es formà una manifestació que, entre bromes i veres, n'expulsà un parell del recinte universitari.

El fet és --no cal dir-ho-- extraordinàriament folklòric, i forma part de les típiques gresques estudiantils de tradició decimonònica. Quasi no valdria la pena esmentar-lo si no fos perquè en aquest cas era conscientment preparat per grups d'estudiants en procés de politització, i, a l'igual que havia succeït altres cops amb la festa de Santa Llúcia i altres actes, en aquell moment va ser un símptoma de les possibilitats de mobilització democràtica que començaven a donar-se a la Universitat.

Solidaritat Universitària

A finals d'aquest mateix curs 1955-1956, va aparèixer una nova plataforma estudiantil que configurava ja els projectes de transformació global de la Universitat que el moviment estudiantil faria seus a mesura que es desenvoluparia com a veritable moviment de masses amb uns objectius propis, a partir del curs següent. Es basava fonamentalment en un acord entre els estudiants del PSUC i els del MSC (que havien mantingut

una certa continuïtat organitzativa a través de Joan Reventós, que era aleshores professor de la facultat d'Econòmiques) i es presentà amb el nom de Solidaritat Universitària. Tot i que l'intent no tingué continuïtat com a tal moviment --i fins i tot el MSC vacil.laria diverses vegades en la seva política de relacions amb els diversos grups universitaris--, creiem que val la pena reproduir íntegrament el manifest fundacional perquè, a part de ser un significatiu antecedent de la unitat entre grups socialistes que seria un dels eixos fonamentals del desenvolupament del moviment universitari en els anys següents, és també la primera elaboració seriosa d'un autèntic programa d'alternativa a la Universitat franquista feta pel moviment estudiantil, programa en el que ja apareixen les perspectives d'una Universitat autònoma, catalana i democràtica, de lluita contra el classisme i d'auto-organització i llibertats democràtiques dels estudiants. Era probablement una temptativa encara una mica prematura, però és tot un indicatiu de que el moviment universitari anava deixant de ser l'acció de petites minories polititzades que es feien ressò a la Universitat de problemàtiques generals, per anar a configurar-se com un moviment d'un sector social específic, capaç de formular propostes que, tot mantenint posicions polítiques globals, abordaven també problemes concrets i els donaven resposta. El text del document deia així:

"De totes les Universitats espanyoles, la de Barcelona, per les seves especials característiques, és la més oprimida i perjudicada --culturalment, social i econòmica-- per la situació lamentable contra la qual els estudiants i universitaris de tot el país lluitem per a sortir i que es reflexà en els aconteixements del mes de febrer darrer. Ells ens han donat clara consciència de la nostra responsabilitat. No és possible defugir el deure d'aclarir i prendre posició davant el profund i general moviment universitari de protesta. Les vacances que comencen són les primeres d'una nova època en la vida universitària de tota la societat espanyola.

"En la seva primera aparició, "Solidaritat Universitària" proposa als universitaris de Catalunya la següent llista provisional de mesures que cal que siguin adoptades urgentment per fer reviure la nostra vida acadèmica i cultural.

"1) Supressió del monopoli sindical del SEU, causa que els millors universitaris s'apartin del seu primer deure envers els seus companys: el cultiu de la vida col.lectiva universitària i la iniciativa estudiantil; reconeixement de totes les agrupacions universitàries que siguin expressió de la voluntat lliure dels estudiants.

"2) La Universitat de Barcelona ha d'ésser, abans que tot, l'instrument propulsor de la cultura catalana. Com a primer pas per a que aquesta afirmació es converteixi en un fet és necessari:

a) El restabliment de la llengua catalana juntament amb la llengua castellana, com a llengües oficials de la Universitat;

b) La creació i dotació immediata de càtedres d'Història de Catalunya, Llengua i Literatura Catalana, Filologia Catalana, Història de la Filosofia Catalana, Dret Civil de Catalunya, Història del Dret català, Història Econòmica de Catalunya i Estructura Econòmica de Catalunya.

"Sols una Universitat autònoma --en el pla econòmic, administratiu i docent-- pot realitzar amb èxit aquestes mesures. La Universitat ha de tenir patrimoni i recursos propis, que administrarà mitjançant els seus òrgans de govern. El govern de la Universitat correspon a la Universitat mateixa. Ell ha d'aprovar els seus plans d'ensenyament i escollir els seus mètodes de treball, nomenar les seves autoritats acadèmiques i el seu personal docent, administratiu i subaltern. Cada Facultat deu organitzar autònomament els seus plans d'estudis, que cal que siguin revisats necessàriament cada cinc anys.

"La Universitat ha de vetllar el desenvolupament dels intercanvis culturals amb les altres Universitats d'Espanya, com també amb les Universitats estrangeres i introduir el sistema de càtedra oberta per

enriquir l'ensenyament acadèmic amb l'experiència professional i humana de personalitats no universitàries.

"La catalanitat significa afirmació dels valors culturals de Catalunya i aportació de l'esforç i l'esperit del poble català al patrimoni espiritual dels pobles ibèrics i del món.

"3) Introducció d'una plena llibertat doctrinal per als catedràtics, mesura necessària per a que puguin fer de la seva tasca docent quelcom íntimament propi, i per a que puguin tornar a ésser difusors de l'escalf vocacional que fa créixer escoles i tradicions.

"Amb aquesta mesura, s'obrirà al mateix temps pas a la desitjada convivència intel·lectual de professors i alumnes, destruint les absurdes barreres que s'interposen entre uns i altres.

"Per aquest fi, és necessari a més que els catedràtics assumeixin conseqüentment les responsabilitats que els són pròpies per la defensa de la dignitat i la llibertat universitària; la força moral per això, sols pot nèixer d'un compliment rigorós del deure a vegades oblidat de donar les classes, atendre els alumnes i preocupar-se degudament de la seva formació científica.

"4) Per a què la Universitat sigui, com el seu nom indica, universal, i les aules universitàries, deixin d'ésser el vedat quasi exclusiu de les famílies econòmicament fortes, com ens ho demostra la matrícula del primer curs de la Universitat de Barcelona per al curs acadèmic 1953-1954:

Industrials, 26 p. 100.

Comerciants, 18 p. 100.

Terratinents, 6 p. 100.

Professions liberals, 41 p. 100.

Empleats, 7 p. 100.

Obrers, 0,4 p. 100.

"Es necessari:

a) Que l'actual nombre de beques, del tot insuficient, augmen-

ti de forma que l'obrer i els fills de l'obrer tinguin accés a la Universitat i als títols en ella concedits i no es vegi obligat a refugiar-se en les mal anomenades Universitats Laborals, on per gran que sigui la seva vocació i dots intel·lectuals, mai aconseguirà obtenir una autèntica cultura científica.

b) Que la política econòmica del país es plantegi seriosament com a objectius la gratuïtat de l'ensenyament primari, secundari i superior.

"Alguns primers passos avui realitzables són: La reducció en el 50 p. 100 dels drets de matrícula, retornant quan menys a la situació del 1939, del desdoblament d'assignatures. Posar a disposició dels estudiants en els seminaris --veritablement oberts a tots-- el nombre suficient de llibres de text; reforma de l'assegurança escolar, que la transformi d'una font de més ingressos per als organismes oficials, en ajuda real i efectiva a l'estudiant necessitat; la creació de menjadors universitaris en quantitat suficient per al nombre d'estudiants que els utilitzaria si existissin; l'enriquiment de les Biblioteques universitàries; augment de les mateixes i gratuïtat dels seus serveis; la rebaixa per als estudiants en els transports públics, entrades a museus, concerts i espectacles culturals i esportius.

"5) Considerant que bona part dels mals que afecten l'ensenyament universitari, neixen de la deficient preparació que proporciona l'ensenyament mitjà, exigim que s'incrementi la retribució del personal docent, així com les dotacions de les càtedres, per a que sigui exigible la dedicació exclusiva d'aquest personal a la seva funció docent, i sigui possible l'efectiu desenvolupament de les classes pràctiques de laboratori, les quals contribuiran a més a l'esmentat fi de millorar les relacions entre professors i alumnes.

"6) Supressió de l'assignatura denominada "Formació Política".
Supressió de les festes polítiques que no diuen res a la immensa majoria dels universitaris.

"7) Llibertat per a tots els universitaris detinguts i condemnats amb sobreseïment de totes les causes formades. Destrucció de les llistes d'estudiants facilitades per els "concebuts indignes" a la policia.

"Tots els universitaris d'Espanya tenen davant seu problemes que en gran part són coincidents amb les reivindicacions exposades. L'únic camí per arribar a una comprensió plena d'aquests problemes i de les solucions que reclamen és la celebració d'un CONGRÉS D'ESTUDIANTS en el que autèntics representants d'alumnes de totes les Facultats i Escoles Especials, elegits en sufragi lliure i secret, i protegits contra tota violència, plantegin amb la minuciositat i seriositat necessària, aquestes qüestions vitals per a totes les cultures espanyoles. Per a nosaltres, universitaris catalans, el CONGRÉS D'ESTUDIANTS és de decisiva importància, tota vegada que en el nostre cas ^{concorren} problemes especials que ens interessa plantejar i aclarir nosaltres mateixos als altres estudiants espanyols.

SOLIDARITAT UNIVERSITÀRIA.

Barcelona, juny del 1956.

L'ASSEMBLEA LLIURE DE 1957

A principis del curs 1956-1957, les inquietuds que s'havien anat manifestant fins aleshores d'una manera puntual i més o menys dispersa, i sobretot el ressò dels esdeveniments del mes de febrer anterior a Madrid, dugueren a la formació d'un grup d'estudiants, ampli i de contorns poc definits, que havia de protagonitzar una sèrie de fets que assenyalen el tomb decisiu del moviment estudiantil de Barcelona cap a la seva constitució com a moviment de masses continuat i estable.

En formaven part estudiants de diverses procedències, que havien participat en general en activitats culturals i d'altre tipus en anys anteriors, però poc compromesos amb opcions polítiques definides, tot i que, si haguéssim de descriure el ventall ideològic que hi era present, hauríem de parlar de cristians liberals, catalanistes, socialistes, etc. Una gran part havien rebut educació en col·legis religiosos, i alguns d'ells eren membres d'Acció Catòlica i altres grups d'apostolat, com Alvar Rosal, Joaquím Calvo, Josep Ramon Figuerol, Antoni Ribas, Jaume Lorés, Josep I. Urenda, Bertomeu Martorell, Antoni Jutglar; d'altres procedien de l'ensenyament laic del Liceu Francès, com Oriol Bohigas (estudiant de Física), Xavier Folch, Ricard Bofill, Emili Donato, Enric Llussà; n'hi havia d'inquietuds catalanistes, Max Cahner, Jordi Argenté, Jordi Maluquer, Xavier Rubert de Ventós; i fins i tot un petit grup carlí, que ja havia fet acte de presència en anys anteriors a través de fulls signats amb les sigles AET, on destacaven Domènec Madolell i Riera; així com altres estudiants menys "classificables", com Francesc Foncillas, Eduard Tell, Pere Canals, Joaquim Marco, Santiago Cuervo, Llibert Cuatrecasas, Francisco Luis de Iturbe, Joan Ramon Masoliver, Ignasi Tintoré, Carreño, etc. A part dels de procedència falangista (Figuerol, Urenda), altres estudiants com Jutglar i Madolell foren nomenats delegats del SEU d'acord amb el jefe del districte Francisco Vigil i el jerarca Juan Echevarría Puig, que volien incorporar al sindicat ^{oficial} estudiants representatius. Els

estudiants comunistes als quals hem al·ludit abans col·laboraren en les diverses accions i campanyes que es desenvoluparen, però sense arribar a formar part del grup, en part per desacord explícit d'alguns membres d'aquest, i en part potser perquè el seu nivell d'organització era desproporcionat amb el d'aquest grup informal, la majoria dels membres del qual encara no tenien clara la perspectiva de vincular-se a partits polítics.

Per la llibertat d'Hongria

Les primeres mobilitzacions massives tingueren lloc amb motiu de la intervenció soviètica a Hongria, aixafant la revolta nacionalista amb els tancs de l'Exèrcit. A tot Espanya, el règim organitzà demostracions de tota mena denunciant "la tirania y el terror del comunismo soviético": a Barcelona s'oficià un pontifical a la Catedral, la delegació espanyola anul·là la participació als Jocs Olímpics de Melbourne com a protesta, el representant espanyol a l'ONU s'estrenà amb una sentenciosa intervenció, es celebraren diversos actes amb hongaresos contrarrevolucionaris exiliats, i fins i tot el SEU féu una repulsa oficial i organitzà algunes misses a Madrid. L'anticomunisme de la campanya que el règim desencadenà quedà aviat compensat per la intervenció militar ianqui al canal de Suez, produïda dos dies després de la intervenció soviètica a Hongria, però els estudiants de què hem parlat decidiren aprofitar l'ambient creat pels mateixos organismes oficials per a realitzar una manifestació de protesta que havia de prendre un caràcter general de denúncia de les tiranies i per la llibertat. Una comissió d'estudiants gestionà el permís per a la manifestació davant el govern civil, però obtingué una resposta negativa a qualsevol acció al carrer.

Malgrat tot, el dia 6 de novembre uns cinquanta estudiants es concentraren al pati central de la Universitat i sortiren en direcció cap al carrer Balmes cridant "Viva la libertad", "Viva Hungría", etc. fins que

intervingué violentament la policia i pacticà algunes detencions.

El dia següent, uns cinc-cents estudiants es reunien al mateix lloc, sensibilitzats per les detencions i cops de porra del dia abans. Dalt d'un banc, intervingué primer Francesc Foncillas, parlant del paper dels estudiants en l'aixecament d'Hongria lluitant per la llibertat i fent un paral·lelisme amb la situació d'Espanya. A continuació, Domènec Madolell va fer una apassionada intervenció contra "la dictadura roja y la dictadura azul", denunciant obertament el règim franquista. Els concentrats intentaren sortir a la plaça Universitat, però aquesta era ocupada per la policia, amb el governador Felipe Acedo Colunga al davant, i hagueren de recular ràpidament. La silueta corpulenta d'Acedo, amb el barret i el puro a la boca, es destacava clarament quan cridava als estudiants que es dispersessin voluntàriament. Aquests, des de la porta central i les reixes laterals de la Universitat estigueren cridant una estona contra la policia, dient-los "russos", demanant llibertat i tirant-los pedres i trossos de test. Un terros de terra anà a esclafar-se als peus d'Acedo i aquest finalment donà l'ordre de carregar. La policia entrà a la Universitat, colpejà i detingué uns quants estudiants --mentre altres fugien pels patis de les cases del carrer Aribau-- i el governador ordenà que es tanqués la Universitat i s'imposessin multes a alguns dels estudiants detinguts.

El pretext inicial de la mobilització indicava, d'una banda la ja gairebé nul·la audiència del SEU entre els estudiants, ja que a Barcelona ni tan sols havia intentat capitalitzar la propaganda antisoviètica a favor seu, i d'altra banda, la poca maduresa del moviment estudiantil que havia de buscar motivacions legítimes per la mateixa propaganda oficial per tal d'iniciar l'acció, i aquesta tenia encara molts aspectes de gresca folklòrica. Però el fet de reunir-se centenars d'estudiants, denunciar obertament la dictadura, sortir al carrer i fer front a la policia, trencava definitivament amb els tempteigs subterranis de petits

grups sense ^Vconexió oberta amb la majoria dels estudiants, i iniciava un procés de clar enfrontament amb les autoritats oficials que acceleraria vertiginosament la conscienciació política i la combativitat d'amplis sectors universitaris.

Un grup amb contactes

El grup d'estudiants a que ens hem referit al principi del capítol augmentà la seva activitat a partir d'aquests esdeveniments i emprengué aviat noves tasques. Gràcies a la utilització de la ciclostil de l'escola Virtèlia i d'una altra instal·lada al domicili de Santiago Cuervo al carrer València, s'iniciàren les tasques impressores.

En primer lloc es redactà una "Carta oberta als professors de la Universitat de Barcelona" en la qual es rebutjava la interpretació dels fets d'Hongria i dels de febrer a Madrid com a simples aldarulls fets en to de tabola, i es deia:

"L'explicació esdevé més clara si es pensa que tota generació és portadora de noves idees, de solucions diferents per tal de resoldre els problemes plantejats a la comunitat llur; i la nostra generació, que ha viscut una particular circumstància històrica de crisi de valors que informaven la civilització occidental, ha tornat a prendre consciència d'un fet elemental: la influència de la Universitat sobre el país presuposa un clima cultural que no ofegui el tradicional esperit crític que la Universitat porta com una antiquíssima herència de llibertat."

Així mateix, es posava de manifest l'opressió de la llengua i la cultura catalana i es proposava:

"Vincular la Universitat a la terra, implantar-la com expressió de la realitat del País, catalanitzar-la, en fí, es indispensable perquè esdevingui una autèntica llar de cultura i d'espiritualitat."

Les últimes línies deien:

"Esperem que aquesta lletra servirà per posar en coneixement de la V.E., la naturalesa dels problemes que ens inquieten i, dins del possible, per restablir un diàleg entre professors i alumnes, en mal hora trencat."

La carta fou enviada a l'ONU, la UNESCO, les autoritats acadèmiques i els professors universitaris, donant així una mostra de que, junt a les accions al carrer, hi havia també entre els estudiants una reflexió i una consciència capaç d'abordar els problemes amb seriositat.

L'explicitació dels objectius de la lluita estudiantil, que havien anat apareixent d'una manera més o menys confusa i elíptica en les mobilitzacions, es formulà primerament en quatre punts que es donaren a conèixer en un altre full ciclostilat. Eren aquests: la llibertat dels estudiants detinguts, la celebració d'Un Congrés d'Estudiants amb representants lliurement elegits, la creació d'una "Tribuna de l'Estudiant" que permetés llibertat d'expressió, i la supressió del SEU com associació obligatoria.

El grup celebrà nombroses reunions en aquests mesos de desembre i gener (als cafès Vienés, Campsa, al restaurant Miramar de Montjuïc, en una casa del carrer Cañaf, al "Boliche") i alguns dels seus membres establiren contactes amb persones de diversa significació.

Especialment significatius són els que es realitzaren amb grups monàrquics, que conspiraven per aquells dies per tal d'imposar don Juan de Borbón com successor de Franco, i que intentaren recolzar-se en les mobilitzacions estudiantils i el descontent popular per tal de forçar una intervenció militar en aquest sentit. D'una banda, a través de l'estudiant monàrquic Armand Fluvià, alguns estudiants del grup a que ens èstem referint constantment, conectaren amb Josep A. Sanmartín, cap aleshores d'una organització anomenada Juventudes Españolas de Acción (JEA), el qual els ajudà en la impressió d'alguns fulls d'agitació. D'altra banda, Francisco L. de Iturbe feu d'intermediari per a posar en contacte

Alvar Rosal i altres estudiants amb Antoni de Senillosa, aleshores professor de la facultat d'Econòmiques, i membre del grup monàrquic que a Barcelona estava en relació directe amb don Juan, i al mateix temps pressionava al Capità general de Catalunya, Juan Bautista Sánchez González, perquè donés un cop militar de caràcter monàrquic. Senillosa passava periòdicament al Capità general informes escrits sobre la situació universitària i política, i en algunes de les visites que li féu, acompanyat del baró de Viver i altres monàrquics coneguts, l'autoritat militar digué explícitament que calia que Franco abandonés el poder i fos substituït per l'hereu borbònic, tot i que dubtava encara sobre la possibilitat que això es fés pacíficament, per voluntat del mateix Franco, en la línia que també proposava el comte de Ruiseñada des de Madrid. En tot cas, aleshores es parlà de l'existència de Juntas de Acción Patriótica en el si de l'Exèrcit, i les dissidències entre Juan B. Sánchez i el governador falangista Acedo aviat foren de domini públic, especialment durant la vaga dels tramvies de gener de 1957. El cas és que Antoni de Senillosa, d'acord amb el grup monàrquic, s'entrevistà en diverses ocasions amb estudiants, i concretament (en dues trobades als bars Bagatela i Milán) els proporcionà ajut econòmic a través d'Alvar Rosal, per tal de cobrir despeses d'impressió i propaganda. Sembla que també altres persones, com el professor Jaume Vicens Vives i Jordi Pujol, proporcionaren ajut material a alguns estudiants que participaven activament en les accions d'aquells dies.

La segona vaga de tramvies

El 22 de desembre de 1956 la premsa anuncià un nou augment de les tarifes dels tramvies de Barcelona, el que no s'havia pogut consumir el 1951. El PSUC, basant-se en l'experiència de sis anys enrera, cridà de nou al boicot ciutadà als mitjans de transport, i aviat la crida s'extengué en diverses convocatòries de grups polítics i sindicals i de veus

anònimes que feren circular la consigna de cara al dia 14 de gener.

Aquest dia, el boicot massiu fou un fet, i les estudiants, impulsats principalment pel grup que ja coneixem, hi participaren molt activament. Al migdia, es formà una manifestació amb estudiants de Medicina (que tenien fama de molt esvelotadors) i de les facultats de l'edifici central, que sortí de la Universitat i després d'apedregar alguns tramvies fou enèrgicament dissolta per la policia, carregant fins i tot sobre alguns vianants que passaven casualment, detenint diverses persones (entre elles els estudiants J. A. González Casanova, César Martinell i Armand Segura i el periodista Antonio Martínez Tomás) i provocant la desbandada. Els manifestants es refugiaren a la Universitat i des d'allí increparen la policia, apedregant els tramvies que circulaven i tocant també uns quants policies. La força pública entrà finalment a la Universitat, metralleta en mà, i hi practicà 17 detencions, repartint al mateix temps moltes plantofades.

Alertat probablement pel record de la vaga de 1951, l'Ajuntament es reuní urgentment el mateix dia per tractar d'un nou pressupost per la companyia de tramvies, però el boicot continuà encara un parell de setmanes. El mateix dia 14 foren detinguts en els seus domicilis diversos components dels grups monàrquics que abans hem esmentat, entre ells l'estudiant Armand Fluvià i el professor Antoni de Sènillosa.

El dia 15 continuaven els incidents a la Universitat. Els estudiants es concentraren al pati cobert central i a les reixes laterals i seguiren increpant la policia i cridant l'atenció als transeunts. L'estudiant Núria Sales pujà a la torre de la Universitat i hi va fer sonar la campana. Casualment passaren per la plaça Universitat uns quants camions de l'Exèrcit, i els estudiants, assabentats de la negativa del Capità general a la petició del governador Acedo que tragués les tropes al carrer per tal de fer fracassar el boicot als tramvies, aplaudiren fortament, i fins i tot alguns cridaren "Viva el Ejército". Una mica més tard, des

del pati del costat del carrer Aribau, un grup cremà ostensiblement els retrats de Franco i José Antonio, mentre cridaven contra la Falange i el SEU i demanaven llibertat. Un escamot de la Guardia de Franco que feia costat a la policia a la plaça, decidí intervenir, i entrà a la Universitat, pistola en mà, organitzant una batuda entre els estudiants a resultes de la qual en quedaren sis de ferits. Llavors la policia s'hi afegí, fent sortir els falangistes del recinte acadèmic amb la promesa de detenir els estudiants que havien participat en l'acció. El rector Buscarons sortí personalment per tal d'evitar l'entrada de la policia, però aquesta no en féu el més mínim cas, féu desallotjar la Universitat i practicà prop de 40 detencions, entre elles les de Madolell, Rosal i Foncillas.

A la tarda, mentre dimitia el rector, 15 membres de la Guardia de Franco organitzaren una espècie d'acte de "desagravi" al vestíbul de la Universitat, a base d'enganxar uns retrats de Franco i José Antonio a la paret, amenaçar als qui els treguessin, i cantar el "Cara al sol". El mateix dia, es decidia tancar la Universitat i suspendre les classes fins a nova ordre. Per primera vegada apareixia a la premsa una nota informativa sobre els incidents de la Universitat, redactada pel govern civil, que, malgrat les evidents tergiversacions dels fets, indicava clarament que quelcom de nou havia succeït.

El boicot popular als tramvies continuava i el Capità general Juan B. Sánchez es negà a que l'Exèrcit intervingués en la repressió de l'acció ciutadana, la qual cosa li va fer valer moltes simpaties. Els mateixos estudiants a què ens hem referit distribuïren el dia 16 un full dirigit als barcelonins en el qual s'elogiava aquesta actitud i es feien córrer els rumors sobre un imminent canvi de govern. L'escrit acabava amb aquestes paraules:

"Viva el Ejército que vela los intereses de todos los españoles."
També continuaren les represàlies falangistes contra els estudiants.

El dia 17 Bertomeu Martorell i Joaquim Jordà foren segrestats per mitjà dotzena de guàrdies de Franco, traslladats al camp, despullats i apallissats.

Però tots aquests incidents tenien una significació profundament diferent als de cinc o deu anys enrera, malgrat el paral·lelisme que podia trobar-se en alguns fets anecdòtics (destrucció de retrats de Franco i José Antonio, represàlies violentes dels falangistes, participació en boicot popular contra els tramvies): aquest cop era el conjunt dels estudiants universitaris, i no sols la minoria més activa, el que iniciava un trencament radical amb les institucions universitàries i polítiques oficials.

Alvar Rosal, juntament amb Eduard Tell i Joaquim Calvo, llogaren un estudi al carrer París i començaren a imprimir el que havia de ser òrgan central del moviment d'estudiants d'aquells mesos. El titularen ni més ni menys que Hoja clandestina de los estudiantes i en sortiren quatre números, els dos primers en castellà i els altres dos en català, (signe clar també de la ràpida conscienciació que s'operava en tots els terrenys). En el nº 1 s'hi feia la següent valoració de les causes de fons de la rebelió estudiantil:

"La conclusión de los hechos la expresó el mismo gobernador civil. El informe que dirigió al Ministro de la Gobernación, la noche del día 15, decía textualmente: "hemos perdido definitivamente la Universidad."

"Nosotros sabemos bien que para ello no hacía falta conjura alguna. Bastan el espectáculo diario de la gran miseria intelectual y moral de nuestra Universidad, la estrechez de horizontes de la actual vida española, para que los jóvenes nos sintamos desligados espontáneamente de un régimen agotado que ya no puede ofrecernos ningún futuro digno."

Quan ja s'acabava la vaga de tramvies, es produí un fet que va commou-

re amplis sectors ciutadans, especialment els que seguien més atentament les vicissituds polítiques d'aquells dies. Una esqueta notícia de premsa donava compte de la mort el 31 de gener del Capità general Juan B. Sánchez González per "infarto de miocardio", malaltia de la qual patia efectivament. Malgrat les diverses i fantasioses versions que s'escamparen entorn d'aquest fet, tan imprevistament produït en un moment tan delicat, sembla que la veritat és la següent. A Juan B. Sánchez li agafà l'atac de cor, tenint encara el telèfon als dits, quan acabava de rebre l'ordre del ministre de l'Exèrcit Muñoz Grandes que deixés el càrrec, i després d'haver discutit àgriament amb aquest, anunciant-li que de moment no ho pensava fer i se n'anava de maniobres militars al Pirineu. L'enterrament del Capità general fou una ocasió de testimoniatge d'amplis sectors ciutadans, entre els quals no faltaven membres d'alguns dels grups que havien promogut la vaga de tramvies --estudiants inclosos.

Amb una Ordre ministerial de 4 de febrer, el govern iniciava una batuda repressiva de caràcter acadèmic sense gaires precedents, ja que per primera vegada les represàlies per activitats polítiques entre els estudiants no les duïen a terme la Falange ni la policia sinó, aplicant el Reglamento de disciplina académica de 1954, les mateixes autoritats universitàries. S'obria expedient acadèmic a quinze estudiants, gairebé tots detinguts en les setmanes anteriors: Ferran García Lasanta, Joan Pinós, Domènec Madolell, August de Porrata, Josep Barceló, Jordi Canal, Armand Roca, Carles Rossell, Antoni Vidal, Joan R. Masoliver, Josep I. Urenda, Eduard Foncillas, Agustí Quevedo, Josep R. Figuerol i Núria Sales; s'amenaçava amb pèrdua col·lectiva de matrícula si hi havia nous incidents, i es nomenava un jutge instructor dels expedients, catedràtic de la Universitat de Madrid: Gaspar Bayón Chacón.

Els dies 7 i 8 de febrer hi hagué també intents d'organitzar un boicot als transports a Madrid (aquest cop l'augment era paral·lel a ambdues ciutats), i s'hi produïren manifestacions estudiantils amb crits de "Libertad" i "Viva Barcelona".

Per aquells dies, dimitit el rector Buscarons, el vice-rector Valdecasas exercia de fet la màxima autoritat acadèmica, eficaçment secundat pel secretari general de la Universitat Enrique Linés. Entre les seves iniciatives hi hagueren les instruccions als bidells a actuar com a cossos de vigilància i repressió dels estudiants i la permanència d'un escamots de policia als porxos centrals de la Universitat. Un mes després de clausurades les classes, aquestes es reprengueren escalonadament per facultats entre l'11 i el 14 de febrer. Quedaven tancades les protes centrals d'accés al recinte universitari --que ja no es tornarien a obrir habitualment fins als anys setanta--, i els estudiants havien de mostrar el carnet de facultat per a entrar. També fou barrada la porta que separava en dues meitats l'edifici per tal d'evitar la comunicació entre els estudiants de les diverses facultats. Al cap de pocs dies, el aleshores director general de Enseñanza Universitaria, Torcuato Fernández Miranda, viatjava a Barcelona per tal de revisar les condicions de la represa d'activitats. Però els estudiants, profundament sensibilitzats pels fets de gener i per les mesures de tancament de la Universitat i incoació d'expedients, no havien de trigar gaire a donar un pas decisiu cap a la seva constitució com a moviment amb cara i ulls, representant d'un sector social específic, i enfrontat amb la dictadura a partir de la mateixa conflictivitat de llur condició d'universitaris.

L'Assemblea del Paranimf

El dilluns i dimarts 18 i 19 de febrer hi hagueren diverses mostres de protesta contra les autoritats acadèmiques, amb inclusió d'uns ninots que representaven García Valdecasas i Linés, que es penjaren del pati entre burles generals. El dimecres foren obertes pels estudiants les portes que volien separar els de les diverses facultats situades en cada un dels dos patis. El mateix dia per la tarda, es reunien en un pis del carrer Buenos Aires 28, propietat de l'advocat Joan A. Picardo, una dotzena d'es-

tudiants que discutiren, entre altres coses, la resposta que calia donar a Fernández Miranda, el qual els havia fet arribar a través d'alguns catedràtics l'acceptació d'una entrevista amb alguns d'ells si aquests la sol·licitaven. Es decidí acceptar el diàleg amb les autoritats acadèmiques i el claustre de professors en una assemblea que reunís tots els estudiants que volguessin assistir-hi, i foren redactats vuit punts de reivindicacions que volien exposar a la consideració general.

L'endemà, 21 de febrer, diversos grups d'estudiants començaren a comunicar a les classes la celebració de l'assemblea. A les dotze, els estudiants que gairebé omplien el pati de Dret escoltaren a Domènec Madollé i Francesc Foncillas que dalt d'un banc els estimulaven a mantenir-se units i el segon citava una frase del general Mola que venia a dir que els governs sempre han hagut de cedir a les peticions dels estudiants i les cigarreres. Sortiren crits de: "¡Al Paraninfo, al Paraninfo!", i cap allà s'encaminaren els reunits.

Mentre dins del Rectorat es reunien Torcuato Fernández Miranda i tota la junta de govern de la Universitat de Barcelona, el Paraninfo, separat del Rectorat paret per paret, era omplert per uns vuit-cents estudiants que quasi l'atapeïen. A la presidència foren col·locades dues pancartes amb els següents textos: "Justicia y libertad", i "Viva el Ejército". Així mateix, s'hi deixaren, clarament desplegadas, dues banderes espanyoles. Tant unes com les altres indicaven ben palesament el garbuix polític dels que hi participaven i els temors a adoptar actituds obertament identificades amb l'oposició franquista tradicional de la post-guerra.

Foncillas comunicà als estudiants que s'esperava la presència del claustre de professors per a dialogar sobre les mesures repressives que s'havien pres durant el curs i les peticions dels estudiants. Però al cap d'una mica entrà al Paraninfo un grup de vuit o deu policies armats, la presència dels quals crea uns moments de confusió. Vist que el tinent que els manava tranquil·litzava els ànims i semblava voler crear un ambient

de distensió, potser frenat en part pels textos i la bandera de la presidència, es decidí començar l'assemblea sense esperar més els professors. Domènec Madolell féu una vibrant intervenció en la qual declarà constituïda la 1ª Assemblea lliure d'estudiants de la Universitat de Barcelona. A continuació, donà lectura a les reivindicacions que recollien els problemes conflictivament plantejats en els mesos anteriors. Eren aquestes:

"1) Suspensión de todas las sanciones impuestas a los estudiantes.

"2) Supresión de la Guardia de Franco, cuyos métodos autoritarios son un peligro para la seguridad de los estudiantes.

"3) Convocatoria de un Congreso de Estudiantes.

"4) Supresión del SEU falangista, confidente de la policía e instrumento de opresión.

"5) Asociación libre de estudiantes.

"6) Libertad de expresión, de prensa, y libertad de asociación en la Universidad.

"7) Supresión del programa obligatorio de Formación Política.

"8) Dimisión del Ministro, Director general y autoridades académicas responsables de la invasión de la Universidad por la policía y la Guardia de Franco."

Després de grans aplaudiments, hi hagueren algunes intervencions més, però de seguida es presentaren a la porta del Paraninf, del qual sortiren els policies, el rector i els degans que estaven reunits allà al costat. Uns cent-cinquanta estudiants pogueren sortir a temps de la sala, però els altres es negaren a identificar-se i demanaren garanties per a desallotjar. No valgué de res la mediació intentada pel catedràtic Martí de Riquer i pels PNN Francesc Noy i Josep Milicua, i la tancada durà fins a quarts de quatre de la tarda, en un ambient de tensió, discussions sobre les actituds més convenientes a adoptar, i diverses mostres de nerviosisme. Va ser molt comentat en aquell moment que s'haguessin fet servir els dos púlpits com a comunes, un per a homes i l'altre per a dones.

Finalment, la policia entrà de nou al Paranimf, el féu desallotjar i detingué alguns dels que més s'havien destacat en l'assemblea, entre ells Domènec Madolell. Excepte algun que restà amagat darrera la taula presidencial o en algun altre recó, tots els estudiants que hi quedaven sortiren entre una doble fila de policies i lliuraren el carnet als degans i catedràtics.

Repressió i solidaritat

El mateix dia foren imposades riguroses sancions acadèmiques. La premsa del dia 23 publicava una nota de la Junta de govern en la qual s'establien diversos graus de responsabilitat. Deia així:

"a) A los que estaban celebrando clase en dicho lugar y se vieron sorprendidos por los acontecimientos, saliendo a las primeras amonestaciones de sus decanos y profesores, se les considera sin culpa y se les devolverán los carnets lo más pronto posible.

"b) A los que, perteneciendo al anterior grupo, o que habiendo sido engañados, no pudieron salir por coacción o violencia de los revoltosos, de acuerdo con el artículo 9 del reglamento de disciplina escolar vigente, se les dará oportunidad para justificar su actitud.

"c) Los de clara responsabilidad, pero con indudables atenuantes, son sancionados con pérdida de matrícula, con facultad de renovarla, previo pago de derechos dobles.

"d) A los responsables con actitud contumaz, sin género de dudas y sin atenuantes de ninguna clase, se les impone la pérdida total de curso y la apertura de expediente para determinar si procede la sanción de pérdida de carrera o inhabilitación para el estudio. A todos ellos se les comunicará directamente por los decanos, por oficio y a domicilio, lo que proceda en su caso."

Els resultats d'aquesta classificació foren aproximadament: cent-cin-

quanta estudiants en els grups a i b (els que havien sortit primer del Paranimf); uns tres-cents estudiants, entre ells totes les noies a les quals el sexe s'els considerarà "indudable atenuante", eren obligats a tornar a pagar la matrícula; i uns dos-cents setanta perdien el curs i es nomenava de nou un jutge especial d'instrucció dels expedients, Gaspar Bayón Chacón, amb Manuel Alonso García de secretari. La majoria perderen també els drets a la IPS i hagueren de fer la mili en regiments de muntanya o de càstig. Divuit estudiants --alguns d'ells seguits per la policia des de feia dies-- foren detinguts entre els dies 21 i 23: Antoni Jutglar, Jordi Maluquer, Francesc Foncillas, Domènec Madolell, Josep Ramon Figuerol, Josep I. Urenda, Alvar Rosal, Joaquim Calvo, Bertomeu Martorell, Oriol Bohigas, Carles Sampons, Pere Canals, Joan R. Masoliver, Jordi Argente, Antoni Ribas, Jaume Lorés, Armand Fluvià, i Ignasi Tintoré. A ells s'afegiren els advocats monàrquics Josep A. Sanmartín, Antoni Muntañola i Antoni de Senillosa, acusats de col.laborar econòmicament amb els estudiants, i Joan A. Picardo, amo del pis on es féu la reunió preparatòria del dia 20. La majoria dels detinguts foren interrogats pel jutge instructor a la mateixa Jefatura de Policia, actuació insòlita que va voler ser rectificada repetint el procediment en uns locals del Consejo Superior de Investigaciones Científicas del carrer Egipciaques. Coincidint amb aquestes detencions també es produí la d'un nombrós grup de militants del PSUC, buscats per la policia des de la vaga de tramvies, entre els quals hi havia el responsable del Comité de Barcelona Fàbregas i l'estudiant Octavi Pellissa, que fou objecte de maltractes a Comissaria i es trobà amb alguns dels seus companys universitaris detinguts, a la presó.

Però aquest cop no fou tancada la Universitat. Alguns dels estudiants que hem anomenat encara havien tingut temps de reunir-se el mateix dia 21 per la nit al bar Turó i l'endemà llençaren un full on demanaven la llibertat dels detinguts, la devolució dels carnets i l'anul.lació de sancions i les altres reivindicacions formulades en l'Assemblea del Pa-

ranimf, i cridaven a la vaga per aquests objectius. La vaga fou massivament seguida, i tant pels seus objectius com pel fet de realitzar-se en una Universitat de la qual eren forçosament absents tots els que havien assistit a l'Assemblea del Paranimf, demostrava que el moviment havia calat a fons en el si del cos estudiantil.

La solidaritat amb els sancionats afectà també els intel·lectuals del país --que ja havien elevat protestes amb motiu de l'empresonament d'estudiants madrilenys el curs anterior. Setanta-tres intel·lectuals castellans, entre ells Pérez de Ayala, Vázquez Díaz, Azorín, Teófilo Hernando, Camilo J. Cela, Vicente Aleixandre, Rey Pastor, Dionisio Ridruejo, Gregorio Marañón, Menéndez Pidal, Laín Entralgo, etc., i trenta intel·lectuals catalans, entre els quals Carles Riba, Jordi Rubió, Salvador Espriu, Joan Oliver, Marià Manent, etc., signaren una carta dirigida al ministre d'Educació en la qual es demanava l'anul·lació de les sancions als estudiants de Barcelona, i entre altres coses es deia:

"Creemos sinceramente que, bajo la agitación de la juventud existen siempre nobles razones morales de manifestación por aspectos de la realidad social que aparecen ante sus ojos como deficientes o injustos. Aunque estas razones sean expresadas de modo irregular, imaginamos que sería más constructivo prestarles atención que condenarles simplemente."

Un altre document demanant també l'anul·lació de les sancions, el restabliment del fur universitari i la creació d'un Sindicat d'estudiants autènticament representatiu, fou firmat per més de dos mil universitaris madrilenys, així com per molts altres a Saragossa, Sevilla, Salamanca i Valladolid.

Novament els estudiants catalans es dirigiren als professors de la Universitat de Barcelona en una carta oberta.

"Creiem --deien-- que, a despit de les aparences, l'intent del règim de dissociar professors i alumnes, no ha reeixit pas per ara."

En base a aquesta valoració, afegien:

"Nosaltres voldríem que els nostres professors reflexionessin. Que se sentissin mestres i no pas funcionaris. Que comprenguessin que el nostre combat és també el d'ells, que com a intel·lectuals tenen uns deures a complir. I que obrint pas al desig espontani que --n'estem segurs-- porten a dintre, alcessin la seva veu a favor dels nostres companys sancionats.

"Voldríem estar segurs --acabaven-- que els estudiants no serem defraudats una altra vegada pels nostres professors. Ens sembla que tenim dret a esperar-ho."

I hi hagué efectivament resposta per part d'un petit nombre de professors, especialment de la facultat de Dret, interessant-se pels detinguts, fins el punt que fou obert un expedient al catedràtic de Lletres Josep Mª Valverde.

Els vint-i-dos estudiants i advocats detinguts foren processats, acusats de reunió il·legal, de voler "la disolución del Sindicato Español Universitario", i de propaganda il·legal "con la intención de perjudicar el crédito de la autoridad del gobierno de la Nación". Després de passar set o vuit dies als calabossos de Jefatura de Policia, en sortiren dinou amb llibertat provisional, prèvia fiançes de 25.000 ó 50.000 pts. per als quatre monàrquics i Joan R. Masoliver, i de 2.000 pts. els altres estudiants. Alvar Rosal, Domènec Madolell i Francesc Foncillas ingressaren a la presó, on hi passaren més de quatre mesos. Encara hi hagué algunes altres detencions, com les de Max Cahner, Llibert Cuatrecases, i Eduard Tell, llogater del pis on s'havia imprès la propaganda, que fou processat i empresonat per propaganda il·legal i per haver col·locat un explosiu prop de la Comissaria de policia de la Rambla el 18 de març. Tots plegats no foren jutjats fins el mes d'agost de 1964, set anys després dels fets, i el jutge decretà l'absolució de tots els inculpats.

Amb la sortida al carrer de la majoria dels detinguts, i la falsa

promesa que s'aixecarien algunes sancions, la vaga que els estudiants havien mantingut durant quinze dies, assistint a les facultats i reunint-se al pati, s'acabà progressivament. A principis d'abril, el ministre d'Educació Jesús Rubio García-Mina, s'atreví a fer unes declaracions treient importància als fets succeïts. Hi deia entre altres coses:

"La reacción irritada es lógica. Sería cosa alarmante e indicadora de una vitalidad deprimida, el que esa reacción no se produjera. Pero a la reacción irritada debe seguir la reflexión ecuánime. Lo que ocurre no es, en verdad, nada anormal; sencillamente, las aguas vuelven a su cauce." 2/

La miopia del ministre li impedia veure més enllà de l'aparença superficial de la situació. En realitat, el curs 1956-57 a Barcelona, com l'anterior a Madrid, significava un profund trencament del conformisme i frivolitat de la majoria dels estudiants universitaris, i l'inici d'un procés de conscienciació social i política que havia de portar a la configuració del moviment estudiantil com una de les forces --junt al moviment obrer, que també reanixia per aquelles dates-- de combat antifranquista més ferm i continuat. El període de les minories polititzades, bàsicament en un sentit nacionalista, que havien actuat en els anys quaranta encara amb uns plantejaments molt propers als d'abans de 1939 i aïl·lades del conjunt dels estudiants, i la quasi a cegues labor autodidacta dels grupets que anaven descobrint el món en els primers cinquanta, principalment a partir de motivacions culturals, religioses, etc., deixaven pas al creixement i implantació entre els universitaris de partits i organitzacions d'esquerra com a forma principal d'enquadrament de les minories més avançades, i al desenvolupament de tot una tàctica de lluita i organització de masses d'un moviment estudiantil que havia pres la paraula en el fòrum universitari i en ~~el~~ fòrum polític general del país.

Al mateix temps, la crisi de 1957 --any central del període franquista, equidistant en el temps de 1939 i de 1975-- havia plantejat molts

dels elements que serien a la base del procés polític general del país en els anys següents: crisi econòmica, vagues obreres, projectes diversos d'institucionalització del règim (amb el plet monàrquic inclòs), etc., i el nomenament d'un nou govern el 25 de febrer (precisament quatre dies després de l'Assemblea del Paranimf) significava una opció a favor de la política tecnocràtica representada per destacats membres de l'Opus Dei per a abordar-los. Els indicis apareguts amb la destitució de Ruiz Jiménez i l'acabament sobtat de la política de liberalització controlada, es confirmaren amb la interrupció efectiva que es produí des d'aleshores de qualsevol experiència de desenvolupament polític en un sentit d'obertura del règim a noves forces socials. Per a Catalunya, la maniobra anà acompanyada del nomenament de Gual Villalbí intentant-lo presentar com a "ministre de Catalunya", i de l'alcalde Porcioles (tots dos antics membres de la Lliga), capaç de neutralitzar alguns sectors significatius de la burgesia barcelonina.

La política universitària oficial, amb el ministre Jesús Rubio García-Mina, també es caracteritzà per un notable immobilisme, agreujat per la crisi d'unes estructures educatives cada cop més envaïdes per una població estudiantil en creixement i de base social més àmplia que la de les minories privilegiades tradicionals. En aquest marc, el moviment estudiantil, paral·lelament al desvetllament polític d'amplis sectors socials del poble català, especialment expressats en el moviment obrer, i moviments nacionalistes, prengué un caire de clara oposició a un règim basat en la ja molt llunyana guerra civil i incapaç de donar solucions reals als problemes del moment. El tombant de la joventut intel·lectual que es produeix entorn de 1957 --i que es pot seguir fins i tot en moltes trajectòries individuals (n'hem vist algunes) d'homes que fan en pocs anys un salt des de posicions falangistes i nacional-catòliques a posicions d'esquerra assumides amb tota honestedat-- defineix una nova generació definitivament allunyada de la de 1939. Es, en definitiva, la generació del Paranimf.

LES BASES D'UN NOU MOVIMENT

En els anys que segueixen a l'explosió de 1957, distingirem un primer període (1957-1962 aproximadament) en el qual es produeix una gradual conscienciació política i ideològica de la majoria dels estudiants en un sentit democràtic i progressiu, així com nivells cada cop més alts d'auto-organització, dels anys posteriors (1963-1968) en els quals té lloc la ruptura definitiva amb el SEU i la constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants.

En aquest primer període s'opera una profunda transformació de les característiques de l'estament estudiantil, que posa les bases, en definitiva, del moviment obert i massiu que el seguirà.

La primera transformació afecta a la mateixa infraestructura universitària. Lluny encara de la "massificació" (que no vol dir desaparició del classisme) dels anys seixanta --a la qual ens referirem amb xifres més endavant--, hi ha tantmateix en aquests anys una primera diversificació dels centres universitaris. El curs 1954-55 ja s'havia creat la mal anomenada facultat de Ciències Polítiques, Econòmiques i Comercials (car solament hi ha, a diferència de Madrid, la secció d'Econòmiques), i el govern desempolsegà el projecte de creació d'una zona universitària, per al qual ja s'havia donat un crèdit d'"urgència" el 1951. La facultat de Farmàcia començà a utilitzar els locals de la Diagonal el curs 1957-58, i el curs següent quedà acabada la facultat de Dret, a les quals seguiren els Aparelladors (1960-61) i les altres escoles tècniques.

Les primeres bufades d'aire fresc en els àmbits acadèmics aparegueren també en aquests anys, amb el paper jugat per alguns catedràtics i professors com Joan Sardà, Jaume Vicens Vives, Fabia Estapé, Josep R. Lasuén, Manuel Jiménez de Parga, Lluís Sureda, que permeteren la incorporació a les tasques docents d'homes com Joan Reventós, Manuel Sacristán, i una bona colla de PNN que havien estat estudiants en els anys de preparació de l'explosió de 1957: Josep Fontana, Jordi Nadal, Antoni Jutglar

Joaquim Marco, Jordi Solé-Tura, Xavier Folch, Gabriel Oliver, Josep A. González-Casanova, etc., majoritàriament, com es pot veure, a la facultat d'Econòmiques. Era el primer canvi real a aquest nivell que es produïa des del 1939, i tingué una gran influència sobre els estudiants ja que, al costat d'una política universitària que a nivell ministerial seguia sent totalment immobiliària, aquests illots de competència acadèmica i responsabilitat intel·lectual destacaven amb força dins de la mediocritat general, i obrien els ulls dels estudiants a una nova visió de la societat que necessàriament havia de tenir repercussions de compromís actiu amb una acció transformadora.

Pel que fa pròpiament al moviment estudiantil, assenyalem primerament la forta penetració dels corrents d'esquerra --especialment marxistes-- que canvia en poc temps d'una manera radical el panorama en aquest aspecte. Les activitats culturals i literàries d'aquest període en són testimoni, així com el creixement dels petits nuclis organitzats d'aquest signe que existeixen en anys anteriors, i l'aparició de nous, amb una notable unitat d'acció entre ells. Juntament a aquesta presència dels grups polítics organitzats, resulta decisiva l'aplicació generalitzada de la tàctica d'utilitzar les possibilitats legals oferides per les mateixes estructures universitàries oficials, i especialment el procés d'ocupació democràtica del SEU. Aquesta orientació va permetre desenvolupar una amplíssima pràctica democràtica de masses, amb eleccions de delegats, reunions de cambres i departaments, assemblees, etc., i al mateix temps potenciar enormement les activitats culturals assistencials i d'altre tipus que, junt a conflictes acadèmics i reivindicacions per a millorar les condicions d'estudi, portaren a la comprensió generalitzada de la necessitat d'acabar amb el SEU i de la possibilitat de fer-ho. Aquestes línies d'actuació són les que van aconseguir de seguida una participació gairebé unànime dels estudiants de Barcelona --i paral·lelament, dels altres districtes universitaris-- i les úniques que podien dur a

consolidar i afermar un moviment estudiantil massiu, organitzat, i conscient dels seus objectius.

Les relacions entre l'acció dels grups d'estudiants més polititzats i el procés creixent de conscienciació i mobilització de les àmplies masses universitàries, són molt estretes i s'influencien i fins i tot es confonen a vegades d'una manera recíproca i dialèctica, i cal remetre's també a l'evolució política i social general del país per explicar-ne les causes de fons. Tenint en compte això, que és el que intentarem explicar en les pàgines següents, dividirem l'exposició en apartats diferents únicament per facilitar la comprensió dels fets i mantenir el fil de la narració. En primer lloc, veurem l'evolució dels grups polítics, algunes de llurs activitats més específiques com a tals grups, i els acords unitaris entre ells. Després analitzarem les fites principals de l'ocupació democràtica del SEU. I finalment, passarem a les activitats culturals i les reivindicacions acadèmiques, per acabar amb les lluites del curs 1961-62, que són una nova fita en el desenvolupament cronològic dels fets.

Partits polítics i Comité de Coordinació Universitària

El petit nucli d'estudiants del PSUC que ja havia actuat abans de 1957 augmentà aviat els seus efectius. Cal ressaltar aquí que l'inici de la influència creixent dels comunistes catalans en el moviment universitari i en els intel·lectuals, coincideix amb el procés de "desestalinització" començat al XX Congrés del Partit Comunista de la Unió Soviètica (gener de 1956), així com amb la formulació d'una nova línia, ja definitivament allunyada de la resistència guerrillera dels anys 40, expressada en la proposta de Reconciliació Nacional realitzada al Ier. Congrés del PSUC (octubre de 1956). Aquests nous plantejaments político-ideològics, i el ressorgir del moviment obrer a partir d'aquestes dates amb una influència decisiva del PSUC (la CNT pràcticament no havia tornat a fer acte de presència en la lluita obrera des de la vaga de 1951), són a la base del creixement del PSUC entre els estudiants.

Als primers noms que ja hem esmentat, i que en part continuaren a la Universitat en aquests anys, sé n'afegiren aviat d'altres, com Ma Rosa

Borràs, Juliana Joaniquet, August Gil Matamala, Francesc Vallverdú, i a principis del curs 1959-1960 es constituí ja un comitè universitari del PSUC, format principalment per Isidor Boix, Guillem Sánchez i Josep Termes, amb cèl.lules a diverses facultats. El 1958 aparegué per primer cop la revista Universitat, subtitulada com a "Publicació dels estudiants de Barcelona", o sigui, sense explicitar l'afiliació política dels qui la feien. L'any següent sortí ja com a "Organ dels estudiants del PSUC". Era al principi dos o tres fulls grapats i ciclostilats que incloïen orientacions generals de l'acció democràtica universitària, però sobretot notes informatives, articles culturals, denúncies de la repressió, gloses a l'actualitat espanyola i internacional, etc. que venien a omplir els grans buits d'informació i de formació dels estudiants de l'època. En un procés constant de millorament de contingut, de varietat dels articles, i de presentació i edició, Universitat fou durant molts anys practicament l'única revista universitària de caire democràtic que aparegué amb regularitat, i l'única escrita íntegrament en català, i jugà sens dubte un paper important en l'ampliació dels horitzons ideològics i culturals dels estudiants, la difusió del marxisme i l'orientació del treball sindical i polític, sobretot tenint en compte l'escassetat de mitjans accessibles en una Universitat en la qual predominaven encara una majoria de catedràtics vells i anquilosats i en un país amb rígida censura de premsa i impremta i obscurantisme oficial.

Com veurem, el paper dels estudiants del PSUC en aquests anys fou molt actiu en l'impuls de les mobilitzacions reivindicatives, en la penetració en el SEU de posicions democràtiques i el bandejament del control burocràtic oficial, en aconseguir la unitat d'acció entre els diferents grups democràtics, i en general en la configuració del moviment estudiantil de masses dels anys següents. Quedava lluny l'època en que els estudiants comunistes es podien comptar amb els dits de la mà, i amb prou feines si podien seguir més o menys activament els esdeveniments que es produïen al seu entorn. N'anirem veient més dades concretes, però ara ja

podem dir que la influència creixent del PSUC en el moviment universitari a partir de 1958 l'arribà a situar com a grup pràcticament hegemònic en el seu si cap a mitjans dels anys seixanta, amb una projecció important cap a altres sectors socials, i constituïnt-se, juntament amb el seu paper capdavanter en el moviment obrer, com un dels pilars del desplegament del marxisme entre la intel·lectualitat catalana i de la renovació a tots els nivells del mateix PSUC.

Pel febrer de 1960 foren detinguts els membres del PSUC Lluís Goytisolo i Joaquim Marco (aquest aleshores professor de la Universitat), acusats d'haver assistit al VI Congrés del PCE. Fou desarticulat l'aparell de propaganda dels comunistes catalans i ~~algun estudiants~~ Jordi Solé-Tura, Marcel Plans i Joaquim Vilar, hagueren d'emprendre la via de l'exili. Un any després seguiren el mateix camí Isidor Boix, Jordi Berja, Mª Rosa Borràs, Francesc Solé i Mª Rosa Solé.

L'altre grup socialista que havia aconseguit també alguna presència entre els estudiants en el període anterior, el MSC, va créixer també en aquests anys, i l'octubre de 1958 constituí fins i tot una organització anomenada Bloc de Joventuts Socialistes de Catalunya, que tregué un número de la revista Espartacus. El novembre del mateix any, però, foren detinguts, juntament amb una dotzena de treballadors i advocats, del MSC, Joan Reventós, aleshores professor d'Econòmiques, i l'estudiant Carles Sampons, que n'eren els principals impulsors. La presència del MSC entre els universitaris continuà, tantmateix, especialment sota la responsabilitat de Raimon Obiols.

També continuà la presència entre els estudiants, encara que minvada en relació als altres grups en auge, dels altres partits que n'havien tinguda abans de 1957. Els demòcrata-cristians d'UDC actuaren a través d'homes com Llibert Cuatrecases. Els nacionalistes del FNC donaren una major autonomia a la seva secció universitària i l'ampliaren d'efectius donant-li el nom de Bloc Escolar Nacionalista, nova recuperació per tant del nom de l'organització que havia existit durant la guerra civil, però

sense res a veure amb la que reaparegué efímerament en 1946. Entre els seus militants, hi havia Josep Mª Ferrer, Joaquim Ferrer i Mallol i Jordi Vila.

La novetat entre els grups socialistes fou la implantació a Catalunya de grups vinculats al Frente de Liberación Popular (FLP), organització fundada el 1958 a Madrid a partir d'homes procedents de la militància catòlica com Julio Cerón i Ignacio Fernández de Castro. Els plantejaments del FLP seguiren una complexa evolució en diverses fases, (es va parlar del Felipe I, Felipe II, Felipe III, etc.), però en aquesta primera etapa (fins el 1962) es desmarcaven a nivell ideològic tant de l'estalinisme i la tradició teòrica de la 3ª Internacional com de la socialdemocràcia de la 2ª Internacional, girant la vista cap a experiències revolucionàries del tercer món, i especialment cap a la revolució cubana. Quant a tàctica política, feien una crítica a la línia d'aliances democràtiques propugnada pel PCE i el PSUC, i assenyalaven com a perspectiva la del "poder dels treballadors", tot i que, en un principi, tampoc volien presentar-se com una alternativa global als comunistes sinó més aviat com un grup que hi feia al mateix temps crítiques polítiques i unitat d'acció. Un dels aspectes més originals de l'experiència del FLP és, com ja hem apuntat, la coexistència ideològica --personificada en molts militants individualment-- entre marxisme i cristianisme, en una expressió clara del paper de transició ideològica i generacional que jugà aquesta organització.

L'any 1959 es creà l'Agrupació Democràtica Popular de Catalunya (ADPC), vinculada al FLP i dirigida per Alfons C. Comín, Josep I. Urenda i Joan Massana, i al mateix temps la secció universitària, que, per ressaltar-ne l'autonomia, prengué un nom diferent: Nova Esquerra Universitària (NEU), de la mateixa manera que a Madrid la secció universitària del FLP havia pres el de Nueva Izquierda Universitaria (NIU). A la NEU s'integraren tant estudiants d'origen cristià, del grup que abans hem vist que havia fet una ràpida evolució treballant en el SUT i participant ja

en el moviment universitari de 1956-57, com altres persones, entre elles, Xavier Folch, Oriol Bohigas (físic), Miquel Ruiz, Santiago Marzal, Joaquim Sempere, ~~Enric Soria~~, Angel Abad, Manuel Vázquez Montalbán, Rafael Pujol, Francesc Espinet, etc. Al cap de poc més d'un any, alguns dels components de la NEU passaren a incorporar-se al PSUC, altres (J. Sempere, Josep García-Durán...) s'en separaren més tard --com veurem-- i fundaren la Associació Universitària d'Esquerres (AUE), alguns membres de la qual també acabaren ingressant al PSUC, que era cada cop més el centre d'atracció principal dels estudiants marxistes. De tota manera, la NEU mantingué una presència activa en el si del moviment estudiantil, i es revifà altre cop, com veurem, a partir de 1962 quan l'organització catalana federada al FLP passà a anomenar-se Front Obrer de Catalunya (FOC).

Per a completar el panorama de les forces polítiques que es movien a la Universitat en aquest període hem de parlar del grup CC, sigles que eren normalment interpretades com Cristians Catalans, o bé Comunitats Catalanes, tot i que després alguns dels seus membres hagin negat que tinguessin cap significat. Havia estat fundat el 1954 per Raimon Galí, i entre els que el dirigien hi havia Xavier Muñoz, Jordi Pujol i altres persones. Com a grup no del tot configurat com a partit polític, féu una tasca de sensibilització en un sentit catalanista i d'inspiració cristiana progressista, que a la Universitat aconseguí un ressò relativament notable amb l'organització de les Rutes Universitàries a Montserrat, que explicarem més avall, i la participació unitària en diverses accions i campanyes. *Hi destacava l'estudiant Enric Soria.*

En resum, doncs, el panorama de les forces polítiques democràtiques que actuaven a la Universitat havia sofert, després de 1957, juntament amb un increment general dels seus efectius, alguns canvis notables. Hi havia minva relativa dels grups que havien tingut un paper predominant en les accions de resistència universitària del període anterior: UDC, FNC, MSC, i un creixement i desenvolupament de grups d'esquerra (PSUC,

NEU) --a més de CC-- amb escassa o nul.la presència pocs anys abans. El cas del MSC reflectia també aquest canvi --al qual podríem trobar-li paral.lelismes en el moviment obrer-- amb un cert decantament cap a l'esquerra a partir de 1958.

Manuel Sacristán ha posat de relleu en un pròleg recent aquest fet.

"La peculiaridad del movimiento universitario español a la que me he referido --deia-- consiste en que es desde hace veinte años un movimiento iniciado, inspirado y sostenido --a veces a costa de algunas tiras de pellejo-- por universitarios de izquierda (incluso mayoritariamente socialistas) en un medio burgués y pequeño-burgués y entre problemas sustancialmente burgueses."

L'explicació cal buscar-la, dins de la múltiple complexitat d'aquests fenòmens, en el procés ascendent del moviment obrer d'aquests anys --amb repercussions directes a la Universitat en cada moment de lluita important i generalitzada, com veurem--, així com en la recerca dels corrents culturals i ideològics capaços d'oferir una alternativa real a la retòrica buida i la carrincloneria de la Universitat i la "cultura" franquista i a la feblesa dels corrents burgesos liberals. Aquests darrers assoliren a Madrid una certa presència --expressada en plataformes com la Unión Democrática de Estudiantes (UDE) i en la influència d'un significatiu grup de catedràtics-- representant la línia del pensament d'Ortega, Unamuno, etc., però el centralisme característic del liberalisme espanyol feia més difícil que aquestes tendències del pensament poguessin realment incidir a Catalunya. En el terreny pròpiament polític, l'experiència de 1956-57 havia trencat les esperances d'una evolució liberal de les institucions del règim i havia incorporat les noves generacions d'estudiants als rengles més combatius de l'oposició a la dictadura, amb la consegüent aproximació al moviment obrer i el pensament marxista.

Passant ja a les plataformes unitàries, el mateix curs 1957-58 rea-

paregué la FNEC, sostinguda pels estudiants d'UDC, FNC i, durant aquest primer curs, també pels del MSC, intentant de nou fer servir les sigles amb legitimació històrica com a organisme d'acció unitària. En un manifest donat a conèixer el febrer de 1958, s'hi deia:

"realitzada aquesta presa de consciència política i davant la necessitat de coordinar l'acció de totes les forces democràtiques de la nostra Universitat, no subsisteix cap raó poderosa que desaconselli a FNEC d'obrir-se a una tasca activament sindical com la veritable representant dels estudiants de Catalunya."

Més endavant, es proposava la següent llista de reivindicacions:

"1. Reconeixement dels drets culturals i polítics de la nacionalitats hispàniques oprimides. En el que a nosaltres fa referència, com a universitaris catalans, aquesta reivindicació suposa el ple reconeixement de la nacionalitat catalana i les seves justes prerrogatives, dins la comunitat de nacions hispàniques, així com la rehabilitació de la nostra Universitat de Barcelona com a principal instrument de la cultura catalana.

"2. Establiment de les llibertats formals, civils i polítiques com a la resta del món civilitzat. En conseqüència, la llibertat d'associació amb la supressió del monopoli del SEU.

"3. Reconeixement del dret del poble a la veritat. Això suposa la supressió del Ministeri d'Informació, i la implantació de la llibertat de premsa. En el nostre àmbit particular, aquest reconeixement porta aparellada la llibertat de càtedra.

"4. Implantació d'una política de reestructuració social que a més de suprimir la injustícia com a factor determinant de la realitat social del país, faciliti aquell moviment de solidaritat indispensable a tota societat d'homes lliures. En quant a la Universitat, això significa la supressió de l'actual sistema de privilegi i l'obriment real de la Universitat a totes les classes socials.

"5. Desenvolupament d'una política econòmica d'acord amb les necessitats, exigències i possibilitats del país i amb l'estat de la ciència econòmica en el segle XX, per tal d'assentar les bases necessàries per a la reestructuració social, i per a totes les restants modificacions culturals. Això implica una total revisió de les realitzacions polititzants oligàrquiques de l'Estat en el camp autonòmic."

Però en la nova etapa oberta el 1957, la FNEC no trobaria la possibilitat d'exercir, com volia, de "veritable representant dels estudiants de Catalunya". En primer lloc, perquè la feblesa de les organitzacions polítiques que la recolzaven era totalment insuficient davant el canvi de relació de forces a favor dels grups marxistes que s'havia produït a la Universitat. I sobretot perquè, tot i la clara consciència de rebuig del SEU que tenia la majoria dels estudiants, encara no hi havia condicions per a que una organització clandestina, sorgida exclusivament dels acords entre grups polítics, pogués, en la il.legalitat, "obrir-se a una tasca activament sindical".

L'única tasca que la FNEC va poder realitzar amb èxit en aquests anys fou la presència en els organismes internacionals en els quals havia estat reconeguda anys abans. Eduard Tell --que després de la seva detenció de març de 1957, se n'havia anat a l'exili-- edità l'abril de 1958 a París un butlletí de la FNEC, d'acord amb la delegació exterior de la Unión Democrática de Estudiantes de Madrid (organització d'inspiració més o menys demòcrata-cristiana que, juntament amb la Federación Universitaria Democrática Escolar (FUDE), sostinguda pels grups socialistes i comunistes, havia aparegut a Madrid després de les lluites de 1956). Per aquestes mateixes dates, el SEU demanà d'ingressar a la CIE, i aquest organisme estudiantil internacional envià una delegació a Espanya per tal d'informar-se en directe de la realitat universitària. Abans d'arribar a Barcelona, els emissaris estrangers i els estudiants de Madrid amb els quals s'havien entrevistat foren detinguts, i s'interromperen imme-

diatament les gestions. El febrer de 1959, E. Tell per la FNEC i Kindelán per la UDE assistiren a la VIII Conferència Internacional d'Estudiants (CIE) celebrada a Lima, i hi explicaren la situació estudiantil a Espanya, denunciant la discriminació contra la llengua i la cultura catalana.

L'altra instància unitària que aparegué, amb plantejaments diferents dels de la FNEC, s'anomenà Comité de Coordinació Universitària i es fundà en el curs 1958-1959 amb representants del PSUC, la NEU i el MSC. A les primeres reunions hi assistiren Jordi Solé-Tura pel PSUC, Xavier Folch i Oriol Bohigas per la NEU, i Carles Sanpons i Estartús pel MSC. Especialment notable el paper jugat pels estudiants del MSC separant-se de la FNEC (a la qual només hi quedaren el FNC i la UDC), en una actitud que tenia el precedent de la Solidaritat Universitària de 1956 i que reflectia les contradiccions que es desenvolupaven en el seu si entre posicions socialdemòcrates i socialistes, contradiccions que anys més tard es resoldrien amb la separació del grup més obertament socialdemòcrata. Al CCU hi assistí també en moltes ocasions una representació del grup CC, i si la seva incorporació no fou totalment formalitzada es degué probablement més al caràcter no pròpiament de partit de CC que a desacords amb la pràctica conjunta que els seus membres realitzaven normalment amb els dels altres partits coordinats. En una declaració de febrer de 1959, el CCU definia les grans línies d'acord entre els grups que el formaven. Després de denunciar el SEU i la repressió del règim franquista, afirmava:

"Precisament per tot això són il·lusòries totes les esperances de poder assolir des de dintre de l'actual estructura del règim una humanització, una regeneració de la vida espanyola en la pau i la democràcia."

I més endavant:

"Entre els estudiants políticament sensibles i lluitadors actius per la democràcia que hi havia en l'acte del Paranimf i els que exis-

teixen avui es dóna la proporció de 1 a 10. Tenint en compte que aquest fet s'ha produït en circumstàncies que impedeixen tota activitat directa de persuasió o discussió hom ha d'admetre que els joves estudiants no han tingut cap mena de dificultat per a fer l'elecció entre l'esperit de guerra civil i el de la pau i la democràcia."

Després d'esmentar la lluita del moviment obrer, recapitulava:

"Totes aquestes circumstàncies indiquen per altra banda que el camí emprès és el bon camí. Els principis que l'informen són dos: unió i liquidació de la guerra civil.

"Els dos principis de la nostra lluita exigeixen abans de tot la decidida voluntat d'unir-nos davant el dictador, per damunt de tota diferència ideològica. Ells indiquen també la permanència dels objectius immediats d'aquesta lluita:

"1. Liquidació de l'esperit de guerra civil mitjançant una amnistia general per als presos polítics, universitaris o no, molts dels quals pateixen des de fa vint anys les presons.

"2. Democratització de la vida espanyola i, naturalment, de la vida universitària.

"3. Elevació del nivell de vida de la classe obrera espanyola amb una redistribució de la riquesa nacional que faci, almenys i per prompte, que el postulat democràtic no es converteixi en una frase buida o en un simple principi formal."

Un cop establerts aquests objectius generals, el Comité de Coordinació Universitària es consolidà a mesura que fou capaç de trobar i d'impulsar una tàctica de moviment de masses que arribà realment a la majoria dels estudiants, i especialment amb l'acord de treballar conjuntament a l'interior del SEU per tal de crear les bases d'un sindicat democràtic dels estudiants. Això és el que el diferencià fonamentalment de la tàctica de la FNEC, que pretenia presentar-se ja com un sindicat democràtic

il.legal, i l'explicació principal del progrés dels grups que s'hi coordinaven i del moviment de masses que impulsà. D'altra banda, els grups així coordinats també mantingueren relacions internacionals, una mostra de les quals n'és la presència de Jordi Solé-Tura i Josep Termes al Congrés de la UIE a Bagdad l'any 1960, en nom de la "Solidaritat Universitària" que incloïa, a més d'estudiants catalans, els de la FUDE madrilenya. L'escisió en el camp internacional seguia sent doncs un fet.

Tenint en compte el que acabem de dir, també és cert que la unitat d'acció entre els estudiants del PSUC, de la NEU, del MSC, i al seu nivell de CC, fou afavorida per una sèrie de campanyes i lluites directament polítiques en les quals s'anà forjant la solidaritat mútua i els plantejaments comuns. Aquest treball unitari fou especialment important perquè entre els grups polítics de l'oposició catalana no s'havia arribat encara a configurar cap plataforma unitària sense exclusions i les relacions mútues eren força influïdes per les picabaralles de l'exili i la guerra freda internacional. L'únic organisme plural que funcionava, més o menys lànguidament, en aquests anys, era el Consell de Foces Democràtiques de Catalunya, presidit per Claudi Ametlla i també conegut per "Comité Ametlla", que estava format per Acció Catalana, Esquerra Republicana, Estat Català, Moviment Socialista i Unió Democràtica, és a dir, per un ventall de grups que avui en diríem de centre-esquerra, del qual en quedaven al marge el nacionalisme radical del FNC i el marxisme del PSUC i l'ADPC. El Comité de Coordinació Universitària fou, en canvi, un precedent de la política d'unitat sense exclusions prèvies que anys més tard, també amb un important paper protagonista del moviment estudiantil, acabaria imposant-se a nivell general de Catalunya.

Campanyes polítiques unitàries

Passem ara a veure algunes de les campanyes polítiques i altres activitats que ajudaren, com hem dit, a aconseguir la unitat de les forces

agrupades en el CCU. En l'exposició retornem a l'ordre cronològic que hem deixat després dels fets de 1957, inici real de tots aquests nous moviments.

El mes de març de 1958 esclataren diverses vagues obreres, primerament entre la mineria asturiana, i ràpidament exteses a les grans fàbriques d'Euzkadi i de Catalunya (Olivetti, Pegaso, Seat, Maquinista, Fabra y Coats, etc.). L'onada de lluites reflectia clarament la inviabilitat de mantenir una situació econòmica catastròfica, i alhora era un precedent de les formes de lluita i organització que es desenvoluparien amb gran força en 1962. El govern va decretar l'estat d'excepció per quatre mesos el dia 15, i a Catalunya el PSUC va convocar una jornada general de lluita pel 25 del mateix mes de març. Mentrestant, a la facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona --així com a les de Madrid, Saragossa i altres districtes-- havia començat una vaga de protesta contra un projecte de llei d'especialitats mèdiques que volia allargar en tres anys el període d'escolaritat. Aquesta vaga --que explicarem amb més deteniment més endavant-- va acabar amb una retirada del projecte de llei, però entremig va ser motiu perquè el rectorat imposés una sanció de pèrdua col·lectiva de matrícula a tots els estudiants de Medicina. En solidaritat amb aquests, i aprofitant l'ambient de lluites obreres i la voluntat de protesta contra les mesures d'excepció, els delegats de curs del SEU de la facultat de Lletres, estudiants de posicions democràtiques, convocaren una Cambra sindical (reunió de tots els delegats) per tal de decidir una vaga d'adhesió als estudiants de Medicina. La reunió fou prohibida per les autoritats acadèmiques, però se celebrà el dia 18 sota la presidència del delegat de facultat, Ferran López, i hi fou aprovada la vaga solidària, que es portà efectivament a terme. Per aquest motiu foren expedientats, i com a resultat d'això expulsats per tres anys de la Universitat de Barcelona, els estudiants Ferran López, Marcel Plans, Angel Abad i Josep Termes. El jutge instructor de l'expedient fou el catedràtic Ciriaco Pérez Bustamante, al qual es boicotejà

massivament una conferència que pretenia donar uns mesos més tard a la Universitat.

Aquest conflicte posà de manifest un seguit d'aspectes de la situació Universitària. En primer lloc, la significativa aparició de conflictes estrictament acadèmics com a motiu de protesta generalitzada, en el què més endavant insistirem. En segon lloc, la possibilitat de començar a utilitzar els càrrecs del SEU per a promoure actituds de reivindicació i solidaritat democràtica. Així mateix, la coincidència amb lluites obres que seria una constant del moviment en els anys següents, tot i la ambigüetat amb que encara s'abordava aquesta qüestió. Finalment, la necessitat de Unió i coordinació per a fer front a la repressió que se seguia aplicant amb una certa impunitat.

Poques setmanes més tard, i intentant recollir l'ambient de lluita i malestar contra la crítica situació econòmica del país que s'havia manifestat de diverses formes en els mesos anteriors, el PCE i el PSUC començaren una campanya de convocatòria d'una Jornada de Reconciliació Nacional. Els comunistes pretenien que a la convocatòria s'hi afegissin el màxim nombre d'altres forces d'oposició, i portaren a terme una impressionant campanya de propaganda, realitzada amb escassos mitjans tècnics i materials, per tal d'explicar el concepte de reconciliació nacional. Aquest partia de l'anàlisi que s'havia esgotat definitivament el model autàrquic que el franquisme mantenia des dels anys quaranta, agreujant-se cada dia la situació econòmica, i que havien aparegut nous elements de crisi en el si de les forces franquistes, i sobretot una nova oposició a partir de les lluites de 1956-57. La solució democràtica --continuaven dient el PCE i el PSUC-- ja no passava per la línia divisòria de la guerra civil, sinó per una política de reconciliació que trenqués la divisió entre vencedors i vençuts i tendís a fusionar l'oposició vella i la nova en una única lluita a favor de la democràcia i les llibertats. Així, en els fulls dirigits als estudiants, convocant-los a la jornada

--finalment fixada pel 5 de maig-- es deia, entre altres coses:

"En les vagues (Medicina i solidaritat) hem participat en peu d'igualtat estudiants de tota condició i ideologia --catòlics, catalanistes, comunistes, socialistes, progressistes, etc.--. Una mateixa raó ens ha fet coincidir en la nostra protesta a l'existència d'una dictadura radicalment oposada al progrés cultural i social del nostre país."

Els fulls cridaven a no entrar a classe el 5 de maig i a abstenir-se de pujar als tramvies i transports públics. En una de les moltes accions de distribució fou detingut l'estudiant Josep Termes. La convocatòria fou escassament seguida a Catalunya, i només en llocs aïllats a la resta d'Espanya, i no hi hagué una resposata explícita d'acció a la Universitat. La campanya de propaganda serví, si més no, perquè el PSUC popularitzés aquest aspecte de la seva línia política i prengué una certa iniciativa en les propostes de treball unitari formulades a les altres forces polítiques.

En el curs següent, 1958-59, hi hagué també diverses ocasions de diàleg obert, solidaritat i acció comuna entre els nuclis dels partits polítics que actuaven a la Universitat, que ajudaren a consolidar les bases unitàries del moviment universitari.

La lluita contra la repressió en fou una d'elles. Hi hagueren protestes en forma de cartells enganxats per les parets amb motiu del Consell de guerra contra Miquel Núñez, dirigent del PSUC, detingut precisament durant les vagues de març de 1958, i condemnat a 30 anys de presó. S'expressà també la solidaritat quan foren detinguts, com hem dit, juntament amb un grup de treballadors i advocats del MSC, el professor d'Econòmiques Joan Reventós, el professor de Química Joan Rión, i l'estudiant de Medicina Carles Sampons. Especialment quan Reventós tornà a la facultat després de la forçada absència de dos mesos de presó, fou rebut tan afectuosament pels estudiants que la policia decidí tancar-lo en deten-

ció domiciliària a casa seva, lloc on l'anaren a visitar molts dels seus alumnes durant força temps.

Una de les campanyes que aconseguiren efectivament una participació unitària activa dels diversos grups polítics que es movien a la Universitat, fou l'anomenada campanya de la "P". Durant els mesos de febrer i març de 1959, els carrers de Barcelona començaren a omplir-se de "P" pintades per les parets, com a símbol de "Protesta". L'acció fou promoguda inicialment per alguns sectors demòcrata-cristians, i Josep Benet, un dels principals inspiradors, hagué de presentar-se diàriament a Jefatura de Policia durant les cinc setmanes que duràren les pintades. Hi participaren també el PSUC i l'ADPC-NEU especialment, coincidint amb la constitució, a nivell universitari, del Comité de Coordinació. Entre els estudiants detinguts durant aquesta campanya hi havia Mínguez i M. Vázquez Montalbán.

La intervenció unitària del CCU en campanyes polítiques tornà a funcionar en la preparació de la Vaga Nacional Política que el PSUC, d'acord amb el PCE, intentà impulsar, amb plantejaments semblants als de la jornada de reconciliació nacional, pel 18 de juny de 1959. La convocatòria fou una nova ocasió d'un espectacular esforç de difusió de propaganda i en les accions d'aquest tipus foren detinguts també alguns estudiants: Mª Rosa Borràs i Helios Babiano. Aquest fou objecte de tants maltractes als calabossos de la policia que s'interposà una en aquells temps insòlita querella contra la policia, i es recolliren tres-centes firmes de protesta. H. Babiano fou defensat per Agustí de Semir en un Consell de guerra que li imposà set anys de presó. La diada de vaga nacional pacífica no es concreta pràcticament gens en aturs a les fàbriques, però entre els estudiants significà un nou avenç en l'acció unitària, especialment notable perquè a nivell general la decisió inicial de demòcrata-cristians i socialistes de participar en la diada fou enretirada pocs dies abans de la data prevista, cosa que no va passar a la Universitat.

Ja en el curs 1959-60, dues campanyes d'afirmació catalana tingueren també repercussió entre els estudiants.

La primera fou la campanya contra el director de La Vanguardia, Luis de Galinsoga, que havia interromput un sermó en català a l'església de Sant Ildefons cridant "Los catalanes son una mierda". El grup CC impulsà a partir d'octubre de 1959 una campanya contra el diari, trencant-ne i escampant-ne centenars d'exemplars pel carrer, i cridant a no comprar-lo, a donar-se de baixa de la subscripció i a no anunciar-s'hi. L'èxit de la campanya sorprengué fins i tot els organitzadors, de l'amplària que va agafar, i el CCU s'hi sumà explícitament, participant els seus membres en diverses accions. Al pati de la Universitat hi hagué també fogates d'exemplars de La Vanguardia, i aparegueren pintades demanant "llibertat d'expressió" i contra Galinsoga. El febrer de 1960 aquest fou finalment destituït enmig d'una de les més àmplies campanyes de sensibilització popular catalana que hi ha hagut sota el franquisme.

El mes de maig del mateix any es produïren els incidents del Palau de la Música. Amb Franco a Barcelona, i dins de la commemoració del centenari de Joan Maragall, s'organitzà un concert al Palau amb assistència d'uns quants ministres, en el qual s'havia de cantar el "Cant de la Senyera". La prohibició de l'himne i el fet que el públic comencés a entonar-lo, va provocar diversos incidents amb intervenció de la policia i algunes detencions. Jordi Pujol fou acusat de ser-ne el responsable, i al mateix temps s'el responsabilitzà de la campanya Galinsoga i altres fets. Va ser objecte de maltractes per part de la policia i fou passat a un Consell de guerra que el condemnà a set anys de presó. Les protestes contra aquestes mesures repressives foren protagonitzades per nombroses personalitats catalanes, i de seguida s'emprengué una campanya de denúncia a base de fulls i pintades "Jordi Pujol, Catalunya, Llibertat" que ompliren parets i carreteres de tot Catalunya. Els estudiants hi participaren activament, no solament els més vinculats al grup CC,

sinó els de tots els grups del Comité de Coordinació, i a més protagonitzaren una concentració davant del bisbat demanant a Modrego que intercedís per la seva llibertat. Aquesta consistí en la presència d'uns dos-cents estudiants, agenollats i braços en creu, cantant el "Crec en un Déu", mentre algunes persones intentaven que el bisbe els rebés per a formular-li les seves protestes.

En aquest ambient, que posava de manifest un revifament del sentiment nacional català en àmplies capes de la societat, a la Universitat es desenvoluparen altres activitats d'aquest signe. Esmentem de moment la massiva assistència (unes 400 persones) que tingué el curs 1960-61 la tradicional Ruta Universitària a Montserrat, dedicada aquest cop al tema "Catalunya", que venia celebrant-se des del curs 1957-58. La ruta havia estat organitzada primer pel grup CC amb un caràcter confessional cristià, però aviat es convertí en una ocasió de convergència unitària i de reflexió en comú per part d'amplis sectors d'estudiants polititzats. Els participants anaven a peu a Montserrat des de Monistrol, i alguns fins i tot des de Martorell o Barcelona, i pel camí ja anaven discutint alguns aspectes del tema general al qual es dedicava la ruta cada any. A la nit, es presentaven diverses ponències i s'hi feia la discussió general, i l'endemà al matí es visitava Montserrat i s'organitzaven altres activitats fins a acomiadar-se amb "l'hora dels adéus". Les rutes foren un canal eficaç d'intervenció dels estudiants cristians i catalanistes en l'efervescència democràtica de la Universitat d'aquests anys, i alhora un marc de coneixença i convivència entre estudiants de diferents procedències i tendències que ajudà a enfocar conjuntament el treball a l'interior de les facultats. A partir del curs 1962-63, quan el moviment universitari ja havia pres una nova volada, desaparegueren com a lloc de concentració unitària, i solament es reprengueren durant algun temps per part d'estudiants cristians més allunyats de l'activitat política quotidiana.

Totes aquestes accions i campanyes anaren forjant la unitat d'acció i de plantejaments d'una àmplia avantguarda estudiantil polititzada, unitat que resultà decisiva anys més tard en les relacions entre els principals partits de l'oposició catalana. Però, com hem dit, allò que de veritat fou l'eix principal del desenvolupament d'un moviment estudiantil de masses de caràcter democràtic fou la lluita per la democratització del SEU primer i per la seva desaparició després. En veurem les fites més significatives, recuperant de nou l'exposició més rigorosament cronològica, tot incorporant-hi les principals activitats culturals i reivindicatives que la penetració de posicions democràtiques en les estructures del SEU féu possible.

Activitats reivindicatives i culturals

Ja hem citat anteriorment alguns precedents de presència d'estudiants demòcrates en càrrecs de delegats del SEU abans de 1957, i en podríem trobar mostres aïllades fins i tot en la dècada dels quaranta. Però és a partir d'aquesta data quan aquest treball quasi bé d'infiltració clandestina es convertirà en el principal instrument de convocatòria pública i acció de masses. I això per dues raons. En primer lloc, perquè culminava el procés de desfalangistització del SEU que hem vist arrancar ja arran de la segona guerra mundial, convertint el sindicat inicialment falangista en una carcassa burocràtica, buida d'autèntic contingut polític i amb gairebé l'única missió de controlar el sostre d'expressió reivindicativa dels estudiants. Aquest procés es precipità decididament amb la reculada de la Falange de les posicions de govern que ocupava, a partir dels canvis ministerials de 1957, la irrupció de l'Opus Dei, la substitució del partit falangista pel "Movimiento Nacional", etc. En segon lloc, perquè si els estudiants demòcrates podien plantejar-se l'entrada en el SEU com a tàctica de conscienciació i mobilització de masses, era precisament perquè abans havien trencat decididament amb ell --val-

gui la paradoxa--, sobretot amb l'Assemble lliure del Paranimf. No hi podia haver ja confusió de cap mena ni eren vàlides les eventuals acusacions de col.laboracionisme --que sí haguessin estat justificades uns anys abans-- precisament perquè els estudiants ja havien rebutjat massivament i combativament el SEU. Així, la tàctica de penetració en les seves estructures de base apareixia clarament com la imposició de noves possibilitats d'auto-organització i de reunió, i com un procés d'anar forçant nous àmbits d'activitat sindical lliure.

En el terreny legal, el primer canvi va venir donat per un decret de 20 de juliol de 1957 que, anul.lant l'anterior caràcter del SEU com a sindicat de FET y de las JONS, l'integrava en la nou nada "Delegación Nacional de Asociaciones del Movimiento".

El curs 1957-58 ja hi hagueren algunes experiències d'accés a càrrecs de delegats que donaren lloc a activitats de diferents tipus.

La vaga de Medicina que hem esmentat en reflectia algunes. Les protestes contra el projecte legislatiu que volia allargar la carrera fins a nou anys varen començar amb vagues els dies 17 a 22 de febrer de 1958, coordinadament en diversos districtes universitaris. Es reprengueren a primers de març, i el 18 d'aquest mes, com hem vist, donà lloc a accions de solidaritat a altres facultats. Això provocà un ultimatum del rector, i, finalment, el 21 de març fou tancada la facultat i anul.lada la matrícula de tots els estudiants, que l'hagueren de tornar a pagar. El 8 d'abril el ministeri publicava una nota en la qual canviava el sentit inicial del projecte de llei i anunciava que "transcurrirá un tiempo bastante apreciable hasta que la ley esté en todo su vigor". El dia següent, la Jefatura del SEU de Barcelona aprofitava l'ocasió per reivindicar amb una certa insolència la seva efectivitat. Hi deia:

"La posición de algunos alumnos de Medicina al intentar obtener, mediante actitudes desordenadas o amenazas de adopción de las mismas, la resolución de sus problemas, no ha hecho sino dilatar la publica-

ción de las disposiciones pertinentes al dejar en situación delicada a los representantes estudiantiles en su diálogo con las autoridades académicas. A pesar de ello, el SEU, ha demostrado su eficacia como cauce para las peticiones justas." ²

El mateix any proliferaren ja les activitats culturals que tan important paper de conscienciació i d'obertura més enllà de les simples parets d'una Universitat anacrònica havien de jugar en tot aquest període.

Hi hagueren diversos cicles de conferències de gran ressò. Un d'ells fou organitzat a la facultat de Dret, d'on era cap provisional del SEU imposat pels estudiants, Josep A. González Casanova, sota el títol general "Hoy 1958". Hi assistiren set o vuit-cents estudiants cada cop i hi participaren: Jordi Pujol, probablement en la primera conferència pública en català que es donà a la Universitat, titulada "Catalunya", i dient que el desenllaç de la guerra civil havia estat una "desfeta" per a tot Catalunya, i no solament per uns o altres grups socials; Enric Aparicio, treballador d'Acció Catòlica Obrera, que en una apassionada intervenció va obtenir grans aplaudiments; i Alfons C. Comín, que va parlar del compromís temporal dels cristians i va reclamar públicament el dret a la paraula pels comunistes. Aquest cicle va provocar la inquietud oficial i González-Casanova i els tres conferenciants varen ser interrogats, el primer pel jefe nacional del SEU Aparicio Bernal, i els altres per la policia, sense més conseqüències.

També fou molt significada la sèrie de lectures poètiques que es feren a la facultat de Lletres. Per primera vegada des de 1939 Salvador Espriu anà a la Universitat amb motiu del 20 aniversari de la mort de Rosselló-Porcel i llegí alguns dels seus poemes enmig d'una enorme expectació. Altres lectures estigueren a càrrec de Pere Quart, Blas de Otero, Carlos Barral, José Mª Valverde, Gil de Biedma i José A. Goytisolo, amb gran èxit dels que introdugueren per primer cop el que se'n diria "poesia social".

Més conferències estigueren a càrrec de Joan Massana sobre la no-violència, i Jordi Maragall sobre el marxisme, i hi hagué també una lectura semi-representada de "L'excepció i la regla" de Bertolt Brecht, organitzada a la facultat de Lletres per Feliú Formosa.

El gener de 1958 aparegué el primer número d'una nova revista, aquest cop legalitzada pel SEU de la facultat de Lletres, amb el títol Gaudeamus. Era realment nova en tots els aspectes perquè reflectia el nou ambient estudiantil creat a partir de l'any en que venim insistin que es produí un tombant decisiu: 1957. L'editorial de presentació començava dient:

"A nuestra edad es peligroso decir lo que se piensa.

I acabava amb les paraules:

"Convendrá no ir detrás, sitio para los cobardes, ni en medio, lugar de los borregos. En cabeza, se domina mejor el horizonte".

Els articles recollien les influències culturals europees més avançades del moment: Camus, Brassens, el neorealisme italià, així com articles literaris originals. Hi escrivien poemes Núria Sales, Joaquim Marco i Jordi Argente, aquest darrer un de titulat "Les gàbies", dedicat a O. P., que en realitat anava dirigit a Octavi Pellisa que era a la presó, fet que li valgué un interrogatori policial. A més dels esmentats, hi col.laboraren Àngel Abad, Mª Rosa Borràs, Sergi Beser, Mercè Vilanova, Marcel Plans, Joaquim Vilar, Francesc Espinet, Carles Pujol, Lluís Izquierdo, Laureà Bonet, A. Jordán, Josep Termes i Jordi Solé-Tura. També era especialment significatiu el fet que, a més de diferenciar-se radicalment d'altres revistes aparegudes uns anys abans pel tractament dels temes culturals, aparegués ja un article dedicat específicament a la qüestió universitària, amb afirmacions com:

"La universidad no está aislada en las nubes, sino que vive y se nutre de lo que ocurre fuera de sus muros, en la calle. (...) La Universidad está ligada a la historia cotidiana y no puede apartarse de

ella. (...) Nos incumbe una nueva responsabilidad. No es en un artículo ni en un discurso donde pueden señalárnosla. Son los miembros de la actual juventud que deben descubrirla en ellos mismos: de nosotros deben salir las nuevas consignas."

Els articles eren escrits en català i en castellà, i el número era clos amb les famoses paraules de Machado:

"La política, señores, es una actividad importantísima... Yo no os aconsejaré nunca el apoliticismo. Vosotros debéis hacer política, aunque otra cosa os digan los que pretenden hacerla sin vosotros, y naturalmente contra vosotros... Y a quien os eche en cara vuestros pocos años, bien podéis responderle que la política no ha de ser, necesariamente, cosa de viejos."

Malgrat la legalització formal de la revista, l'editor Joaquim Horta fou multat pel governador i Gaudeamus deixà de sortir. Alguns pensaren en treure una nova publicació titulada "Igitur", i després "Iuvenes", i així successivament, però caigueren els expedients acadèmics contra els càrrecs del SEU que abans hem explicat, i l'intent no reeixí.

Cap a l'ocupació democràtica del SEU

El curs següent, 1958-59, continuaren les activitats culturals d'aquest tipus, destacant-ne un homenatge a Antonio Machado amb conferències de José Mª Valverde i Josep Mª Castellet, la presència, també per primer cop des de 1939, en el recinte universitari de Carles Riba que féu una lectura de poemes, i altres conferències, com una de polèmica de Jaume Vicens Vives sobre història del sindicalisme.

Però per aquests mesos, després de les experiències del curs anterior amb presència d'estudiants demòcrates com a delegats del SEU a Lletres i a Dret, s'incrementà la polèmica sobre la necessitat i conveniència d'ocupar massivament els càrrecs electes del sindicat oficial. Una Ordre

de Presidència del Govern de 18 d'octubre de 1958 havia reorganitzat el SEU, introduint la creació de consells de curs formats per 10 estudiants (a diferència de la simple existència de delegat i sots-delegat de l'anterior ordenament), i de Consells de facultat, compostos per tots els consellers de tots els cursos. El control de l'activitat de tots aquests --que era impossible que els escassos estudiants falangistes poguessin ni tan sols pensar en assolir des de la mateixa estructura electiva-- era regulat pel delegat de facultat, que seguia essent nomenat a dit, i per les autoritats acadèmiques, que presidien reglamentàriament totes les reunions i activitats dels Consells, normalment anomenats "cambres". Tanmateix, la nova estructura organitzativa, que el text legal remarcava que era destinada a "reafirmar en la corporación estudiantil su carácter profesional", donava moltes més possibilitats que abans d'ésser utilitzada pels estudiants demòcrates i ampliava el camp d'actuació més o menys lliure que aquests podien desplegar.

Les propostes més decidides d'encaminar-se a una utilització àmplia de les possibilitats legals d'aquesta ordenació del SEU vingueren del PSUC, el qual, d'una banda, s'inspirava en les experiències que des de 1950 havia impulsat en el moviment obrer a través de les eleccions d'enllaços de la CNS i que estaven donant en aquell moment resultats força satisfactoris, i d'altra banda, ja havia començat a posar en pràctica aquesta orientació a la Universitat, com hem vist, i ho seguí fent en els cursos següents. La NEU, pel seu costat, partia d'una posició més obrerista i recelosa sobre les possibilitats de lluita efectiva dels estudiants universitaris, i, tot i acceptant a nivell general la tàctica d'"utilització de les possibilitats legals", l'enfocava més aviat cap a aquells instruments, com el Servicio Universitario de Trabajo (SUT) --que amplià extraordinàriament el seu àmbit d'activitats, amb estatges a fàbriques, mines, zones de barraques, camps d'alfabetització rural, etc.-- que més podien servir per a la sensibilització sobre la realitat social i els lligams directes amb els treballadors. El MSC, com hem dit,

féu un gir cap a posicions unitàries en les relacions amb altres forces polítiques a partir de 1958 que, juntament amb la renovació del nucli universitari anterior, el portà a abandonar la FNEC i a obrir-se al treball sindical i polític en comú amb les altres forces socialistes. La constitució del CCU, i el refermament de la unitat d'acció entre aquests tres grups i CC en la projecció universitària de les campanyes polítiques generals que abans hem explicat, creà doncs les condicions per a impulsar d'una manera generalitzada a totes les facultats i cursos la presentació de candidatures democràtiques en les eleccions del SEU.

Mentrestant, UDC i FNC, que seguien sostenint la FNEC, rebutjaven aquesta tàctica i n'avisaven els perills. Així ho feia, per exemple, un paper titulat Llibertat i subtitulat "Fulla dels estudiants", que de fet desviava la denúncia contra la xerrameca oficial. Deia, entre altres coses:

"S'ha fet una campanya a la Universitat que ha presentat el SEU com a sindicat apolític. La indiferència ha estat la resposta general, encara que alguns dels nostres companys, moguts per la seva bona fe, hagin cregut en aquesta consigna "seuista".

"Nosaltres, que som conscients de la nostra obligació, volem llençar el crit d'alerta, abans que els ingenuament crèduls se n'hagin de penedir. No ens mou cap mala voluntat envers ningú, sinó una veritable i neta consciència universitària."

Tanmateix, a les primeres eleccions a cambres de facultat ja sortiren elegits força estudiants antifranquistes en algunes facultats, i després de les segones, és a dir, el curs 1959-60, ja començaren a coordinar-se els grups d'oposició sindical dels centres més actius del districte. Aquesta coordinació "interfacultats", coneguda habitualment per l'abreviació "Inter", jugà un paper decisiu per a orientar el treball sindical, acadèmic i de sensibilització cultural i per a fer convergir en lluites generalitzades l'empenta que a cada lloc anava obrint-se pas contra les

estructures oficials i creant allò que els comunistes en digueren més tard "espais de llibertat".

La formació de candidatures democràtiques unitàries i la campanya electoral a cada curs, el funcionament dels consells i cambres com a òrgans col·lectius, l'edició de butlletins legals de facultat (molts d'ells en català), etc., actuaren com a instruments decisius de conscienciació i compromís actiu del conjunt dels estudiants de Barcelona.

En el curs 1959-60, els delegats electes del SEU promogueren diverses activitats acadèmiques de caire reivindicatiu en algunes facultats i escoles. El primer conflicte aparegué a l'escola d'Enginyers amb motiu d'una reforma dels mecanismes d'accés des de Peritatge Industrial que, nominalment, anava destinada a augmentar el nombre d'estudiants, però a la pràctica els seguia restringint amb una selectivitat extraordinària. Aquest tipus de conflictes (que es repetiria l'any següent amb un problema semblant entre Econòmiques i l'escola de Comerç), i que solia aparèixer d'una manera coordinada a diversos districtes universitaris de l'Estat) posava de manifest la insatisfacció de les noves expectatives d'accés a l'ensenyament superior que s'anaven desenvolupant en sectors socials més amplis que els que tradicionalment havien tingut el privilegi de passar per la Universitat. El mateix ministre d'Educació, Jesús Rubio, havia assenyalat el nou caràcter dels estudis tècnics superiors en el discurs de presentació d'un pla de reformes (20/7/57):

"La enseñanza técnica es la vía por la que los españoles nos acomodaremos al tiempo histórico, que por lo que a nuestra nación respecta es de transformación económica rápida y profunda."

Però malgrat les necessitats d'increment dels titulats superiors que el mateix creixement econòmic capitalista plantejava, l'anquilosament i anacronisme de les estructures universitàries era un fre cada cop més gran a l'adaptació de l'ensenyament universitari al present i el futur del país. Així s'expressà també en els resultats d'una enquesta realit-

zada entre les estudiants d'Econòmiques per la cambra de facultat sobre l'opinió que els mereixien els catedràtics, i en una altra portada a terme a la facultat de Lletres sobre els problemes generals de l'ensenyament. També n'era un indicador la proposta de reforma del pla d'estudis de Filosofia i Lletres elaborada pels estudiants d'Història.

Tres noves revistes aparegueren en aquest curs. Atrio, a la facultat de Lletres, quatre números de març a abril de 1960; Forja, a Dret, tres números des del mes de març, i Oikos, un sol número el mateix mes a Econòmiques. A Atrio s'hi reflectien els diversos tipus d'inquietuds dels estudiants del moment: homenatge i admiració per alguns professors, com José Mª Valverde, Manuel Sacristán, i Jaume Vicens Vives (aquest amb motiu de la seva mort); crítiques a les estructures del SEU; àmplies i renovadores referències culturals: Camus, Brecht, Walt Withman, Tàpies, Espriu (que havia anat per segona vegada a la Universitat el febrer de 1960 a llegir "La pell de brau"), Bardem (gran èxit de "La muerte de un ciclista" al cine-club universitari), i també cites de pensadors de la resta de l'Estat espanyol, Ortega y Gasset, Marañón, Unamuno, tot i que, com hem apuntat, la seva influència venia garbellada per la consciència del fet nacional català.

Forja, per la seva banda, havia anunciat a la presentació del primer número:

"Forja és la revista de tots els estudiants que nascuts en la seva majoria després d'acabada la nostra guerra civil, intentem de superar els seus horrors, amb esperit de comprensió i de camaraderia, i és per això que Forja es confessa la revista de tots els estudiants de Dret."

La tònica de les activitats culturals continuà i s'amplià en els cursos immediatament següents. El Teatro Español Universitario (TEU), amb seccions a diverses facultats, prengué un ritme d'activitats setmanals, amb representacions de Brecht, Pedroló, Lorca, Ionesco, Delaney, Gorki, Frisch, Sastre, Machado, Ibsen, Tennessee Williams, etc. A destacar, un

homenatge a Miguel Hernández (gener 1961) amb participació de C. Barral, J. Ma Castellet, J. Gomis, Gil de Biedma, J.A. Goytisolo, Joan Oliver, F. Vallverdú. Així mateix, el cine-club universitari, dirigit primer per Artur Amorós i després per Pere I. Fages, difongué els films de Bardem, Berlanga, Truffaut i el neorealisme italià amb un gran impacte entre els estudiants.

Hem d'esmentar l'experiència de la revista que, amb diferents títols, Universidad 60, Universidad 61, Universidad 62 i Universidad 63, aparegué successivament. Després d'un número el 1960, a la redacció de la revista s'hi incorporaren, a més d'alguns jerarques del SEU, que eren qui la pagaven i legalitzaven, els delegats de premsa de cada facultat elegits pels consells electes respectius. Formaven el consell de redacció, Francesc Daunis (director), Josep Ramon Menéndez (secretari), i Jesús Ferrero, Manuel Vázquez Montalbán, Xavier Fàbregas, Pere Penalva, Giovanni Cantieri i Andreu Bosch. Universidad 61 fou, lògicament, una revista contradictòria, on tant s'hi expressaven les consignes i propaganda del SEU oficial com les opinions dels delegats demòcrates que havien arribat a col.laborar-hi per una via electiva, però que per la plataforma legal de què disposava i els mitjans econòmics i tècnics al seu abast, assolí una difusió notable. El primer conflicte esclatà amb motiu d'una sèrie de tres articles que anuncià M. Vázquez Montalbán, militant aleshores de la NEU-FLP, amb el llarg títol: "Occidente contra el comunismo. ¿Adónde va la izquierda en Europa? Los partidos comunistas ¿ante una crisis de función revolucionaria? Alianza con la burguesía en la legalidad y la clandestinidad". Hi publicà el primer de la sèrie al número 5 de la revista, però ja no pogué continuar perquè fou separat de la redacció en el nº 6 i últim de l'any. L'any següent, a Universidad 62 ja no hi escrigueren cap dels estudiants elegits pels seus companys, sinó solament el jefe imposat del SEU del districte, José Farré Morán, i altres jerarques del Movimiento.

Per la llengua catalana, contra l'Opus, per l'amnistia

En el curs 1960-61 hi hagueren tres campanyes que posaren de manifest la creixent consciència democràtica dels estudiants, alhora que la cada cop més clara configuració del moviment amb característiques de massivitat i de profundització dels objectius pròpiament universitaris dins la lluita democràtica general. Aquestes campanyes foren: per la creació de càtedres de llengua i cultura catalana, contra la creixent influència de l'Opus Dei, i per l'amnistia pels presos i exiliats polítics.

La conscienciació sobre l'opressió nacional de Catalunya i la necessitat d'exigir l'ús de la llengua catalana a l'ensenyament, fou especialment generalitzada quan arribaren a la Universitat els ecos de la campanya contra Galinsoga i les notícies sobre els fets del Palau de la Música i el consell de guerra a Jordi Pujol. Ja aleshores (maig 1960), el CCU decidí engegar una campanya pel "lliure ús de la llengua catalana, la publicació de revistes i periòdics en català, i la llibertat d'ensenyament de la llengua catalana", mentre el SEU es precipitava a crear un "Centre d'Estudis Catalans" domiciliat a l'alberg d'Altafulla, més fantasmal que altra cosa. A principis del curs 1960-61, les cambres de les diverses facultats aprovaren la reivindicació d'una càtedra de llengua i literatura catalana, i es generalitzaren les peticions amb escrits signats, oficis al rectorat, cartells murals, etc. El 3 de desembre de 1960 uns quants centenars d'estudiants es concentraren davant del rectorat recolzant les peticions que una comissió de delegats transmetia en aquells moments a la màxima autoritat acadèmica del districte. La primera conquesta fou l'organització pel gener de 1961, de cursets de llengua catalana a les facultats de Lletres i d'Econòmiques, a càrrec dels professors Antoni Comas i Jordi Vila respectivament, amb caràcter voluntari. Els cursets es repetiren els anys següents i s'extengueren a d'altres facultats, però l'agost de 1961 el BOE publicà ja el decret de creació d'una càtedra de Llengua i Literatura catalana a la facultat de

Lletres. Quedaven lluny els anys de les classes clandestines de català, i de fet la creació de la càtedra universitària coincidí amb la creació de l'Omnium Cultural i la consegüent possibilitat d'estendre els cursets legals de la nostra llengua, tot i que encara s'estava a molts anys de distància de la definitiva normalització del català. L'assumpció de la campanya per les cambres electes del SEU, i l'impuls que rebé dels grups polítics coordinats en el CCU, així com la victòria aconseguida, féu avançar el moviment estudiantil en assumir des d'una posició de lluita el fet nacional català, qüestió que --a diferència dels anys quaranta-- no havia estat gaire en primer pla des de les mobilitzacions de 1956.

La segona campanya a què hem al·ludit començà a partir d'uns incidents promoguts per membres de l'Opus Dei en el transcurs del tradicional "Jui-cio Bufo" celebrat a la facultat de Dret el 23 de gener de 1961. Abans d'entrar en detalls, ens hem de referir, però, a la situació de fons del conflicte, que no era més que la creixent influència de l'Opus Dei en la vida universitària i política del país.

La penetració de l'Opus en l'estructura educativa ja havia començat en la dècada dels quaranta, sota la protecció del ministre Ibáñez Martín, especialment a partir del Consejo Superior de Investigaciones Científicas i de les combinacions en els tribunals d'oposició a càtedres que afavorien a membres de l'"obra". A partir dels canvis governamentals de 1957, la influència general de les opcions tecnocràtiques defensades pels ministres vinculats a la institució, permeté utilitzar nous instruments d'ocupació de llocs d'influència pública i desenvolupar poderosos grups financers, de premsa, etc., controlats per membres de l'Opus. A la Universitat, l'Opus Dei comptava des de 1954 amb l'Estudio General de Navarra, un centre d'ensenyament superior no reconegut oficialment en el qual s'havia bolcat l'ajut econòmic i fins i tot el trasllat de personal docent disponible amb què podia comptar la institució. El 6 d'agost de 1960 l'Estudi General fou convertit per la Santa Seu en Universitat

de l'Església i s'iniciaren els tràmits per al reconeixement oficial dels títols universitaris (el qual s'obtingué el 14 de setembre de 1962), mentre es potenciaven altres centres d'ensenyament superior com les escoles empresarials de Deusto i l'IESE de Barcelona. Es tractava d'un primer pas cap al possible reconeixement generalitzat d'Universitats privades, que en la situació del país forçosament havia de comportar una degradació de fet de les Universitats estatals, que més endavant seria tornat a intentar pels ministres d'Educació més vinculats a l'Opus que seguiren a Jesús Rubio, especialment Lora Tamayo. Aquest primer pas fou obertament combatut des de diverses posicions polítiques, i a la Universitat de Barcelona els grups d'estudiants demòcrates l'emprengueren especialment amb els dos instruments principals amb que comptava en aquell medi: primer de tot, el Col·legi Major Monterols, centre de reclutament orientat sobretot cap als estudiants amb més mèrits acadèmics, i també la revista Diagonal, editada des d'octubre de 1959 amb gran luxe de mitjans i nombroses col·laboracions extra-universitàries.

Al "Juicio Bufo" de gener de 1961, els organitzadors havien incorporat algunes al·lusions a tota aquesta situació general, tot i que n'havien suprimit d'altres després de consultar-les amb membres destacats de l'Opus de Dret. Davant de quatre mil estudiants, les bromes, cançons i paròdies habituals transcorrien normalment fins que aparegué en escena un personatge que fou presentat com a "un miembro de la opus-succión". A penes havia tingut temps de començar a dir: "Yo sigo mi camino", quan se li llançaren a sobre un grup d'estudiants de l'Opus que començaren a trancar els micròfons, brandiren alguna ampolla i l'emprengueren a cops de puny. També intervingué algun dels estudiants disfregats de romans que voltaven l'escenari, a cops de llança. L'aldarull que s'organitzà fou notable, i només acabà amb l'enèrgica intervenció d'uns quants professors, la retirada dels ferits entre una gran cridòria contra els de l'Opus i la suspensió de l'acte. La tensió ambiental fou ràpidament re-

collida per la cambra sindical de Dret que, en reunió extraordinària, acordà: suspendre de llurs càrrecs a tots els estudiants que havien intervingut en l'agressió, Enric Azcárate, Lluís Rodríguez, Joaquim Bordiu, Manuel Ramon Tornel, demanar l'obertura d'expedient acadèmic i sindical contra ells, obrir una investigació sobre la responsabilitat de l'Opus i concretament del Col·legi Major Monterols, informar les altres cambres de facultat i demanar-les anàlogues mesures, i convocar una vaga general de protesta d'una setmana de durada. La cambra d'Econòmiques se'n féu ressò ràpidament i destituí així mateix els consellers Josep I. Sarañana, Muñoz Chápuli i Angel Ribas (que havien participat en els incidents de Dret), i d'altres que havien agredit al delegat de premsa de la facultat per posar una nota informativa al mural: Esteve Jaulent, Lluís Faus, Vicenç Villanueva i Lascaray. Les mesures es repetiren a Lletres, Ciències, Medicina i Enginyers, enmig de constants protestes, vagues i fulls de presa de postura. L'Opus Dei intentà argumentar dient que havien defensat una institució religiosa reconeguda per l'Església i que la campanya era fer el joc als comunistes, però els estudiants que la impulsaven no caigueren en aquest enfrontament entre minories polititzades de diferent signe, sinó que denunciaren una actitud antidemocràtica al marge de les qüestions religioses, i, mentre altres "Universitaris Cristians" combatien les posicions dels qui --deien-- "són fonts de greus perjudicis per a la nostra Església, a la qual s'intentava defensar amb la dialèctica dels punys i les pistoles, típica constant feixista", la protesta prenia un caràcter massiu i unitari. Finalment, la cambra de districte del SEU acordà ratificar els acords de les cambres de facultat, i el degà de Dret decidí l'expulsió preventiva dels estudiants de l'Opus responsables dels incidents.

Poques setmanes després serien també expedientats i destituïts altres càrrecs del SEU de significació ben contrària als anteriors. Havia estat anunciada la celebració, el 25 i 26 de març de 1961, a París d'una "Conferència dels països de l'Europa occidental per l'amnistia a Espanya",

convocada per un ampli ventall de forces polítiques, i intel·lectuals amb l'objectiu de fer una crida a les embaixades a Madrid, a juristes eminents de diferents països, a l'ONU, al Papa i als governs europeus per tal d'obtenir l'amnistia per als presos i exiliats polítics, la supressió de les mesures repressives, etc. Malgrat els obstacles policials, a diversos llocs de l'Estat espanyol començaren a recollir-se signatures i adhesions, i a la Universitat de Barcelona, les cambres sindicals --cada dia més consolidades en llurs posicions democràtiques-- acordaren adherir-s'hi públicament en els casos de Lletres, Dret i Econòmiques, mentre afegien a la iniciativa general la petició concreta de llibertat per a Helios Babiano --condemnat, com hem vist, a set anys de presó-- per tal que pogués continuar els estudis. Aquests acords, presos entre el 15 i el 21 de març, vingueren acompanyats d'una`amplia campanya a base de pintades, etiquetes enganxades per les parets, declaracions dels grups polítics, etc. La reacció oficial no es féu esperar i a primers d'abril el rector suspenia les activitats de les cambres de facultat on s'havia discutit el tema, en prohibia els butlletins informatius que apareixien regularment, i decidia l'obertura de diversos expedients acadèmics contra membres d'aquestes cambres, els quals, tramesos pel jutge instructor Vallvé, acabaren amb la destitució dels estudiants Ernest Lluch, delegat d'Econòmiques, Jaume Sobrequés, delegat de Lletres, i Lluís Solé Sugranyes, delegat de Dret, tots ells nomenats en els seus càrrecs per acord de les cambres electes, i de fet els primers delegats de facultat elegits democràticament, malgrat les disposicions oficials del SEU. Les protestes contra aquestes mesures repressives duraren tot el mes d'abril en forma de vaga a Lletres i Econòmiques, concentracions i assegudes a patis i vestíbuls, i motivaren l'aparició d'un butlletí il·legal unitari, La Veu dels Estudiants del qual n'aparegueren quatre números mentre durà la supressió dels butlletins legals de facultat. Novament, una mesura repressiva reforçava la unitat i la disposició a lluitar per part dels

estudiants, i en aquest cas aconseguia la solidaritat de 120 intel·lectuals catalans de totes les tendències sense excepcions que, en carta al rector, demanaren el sobreseïment dels expedients i l'autorització de totes les activitats sindicals, culturals i de premsa que havien estat prohibides.

Nova ordenació del SEU

Tota aquesta dinàmica d'activitats acadèmiques, assistencials, reivindicatives, culturals, i fins i tot polítiques, impulsades des de les cambres i organismes del SEU, plantejava lògicament la perspectiva de la completa llibertat d'actuació sindical dels estudiants a la qual s'enfrontava una i altra vegada els mecanismes antidemocràtics del SEU i el control que hi exercien les autoritats acadèmiques i del Movimiento, especialment els jerarques nomenats a dit que venien a ser una versió estudiantil de la "línea de mando" del sindicat vertical.

La coexistència entre els consellers i delegats demòcrates elegits pels estudiants i els "mandos" del Movimiento nomenats a dit, es mantingué mentre hi havia una relació de forces que no feia encara viable la impugnació pràctica dels càrrecs imposats. Fins i tot en la campanya contra l'Opus, el funcionament de les cambres de facultat i districte i els procediments de destitució, etc., foren escrupulosament legals, però els expedients als delegats electes que la seguiren --potser com a reacció oficial davant la força creixent de les posicions democràtiques-- trencaren obertament la coexistència i iniciaren les hostilitats públiques. Aquestes aparegueren, ja en el mateix mes de març de 1961, en una reunió del Consejo Nacional del SEU celebrada al Valle de los Caídos. Malgrat les disposicions reglamentàries, que no preveïen la participació de cap delegat elegit en les estructures del SEU a nivell estatal, les cambres de facultat de Barcelona decidiren enviar-hi representants elegits al marge dels jerarques com a forma concreta de reivindicar la democra-

tització de les estructures oficials i d'intenpressar-se directament per les condicions d'exercici del dret de reunió sindical, la realització d'activitats culturals sense censura, etc. Però el jefe nacional del SEU, Jesús Aparicio Bernal, i el jefe del districte de Barcelona, José Farré Morán, es negaren radicalment a la presència dels delegats catalans, els quals tornaren a Barcelona i comunicaren els fets a les cambres de facultat. Les cambres de Lletres, Econòmiques, Dret, Medicina i Enginyers aprovaren una moció de censura contra el Consejo Nacional del SEU i contra la jefatura del districte, alhora que demanaven la celebració d'un Congrés Nacional d'Estudiants, democràtic i representatiu. La cambra de Lletres decidí, a més, publicar els estatuts de la Universitat Autònoma, mesura sense precedents que significava ja un clar desafiament a una voluntat d'alternativa al SEU i la Universitat franquista. Altres protestes del mateix tipus es produïren simultàniament en algunes facultats d'altres districtes que començaven a topar també amb els taps antidemocràtics dels nivells superiors del sindicat oficial.

Aquesta empenta democràtica de base mogué a una nova reordenació del SEU, concretada en la substitució del jefe nacional Jesús Aparicio Bernal per Rodolfo Martín Villa, i en un decret de 18 de setembre de 1961 en el qual s'acceptava l'elecció democràtica dels delegats de facultat (que a la pràctica ja s'havia fet, com a mínim l'any anterior), es mantenia el nomenament a dit del jefe del districte, i tot mantenint nominalment el control de la Secretaría General del Movimiento, es donaven més atribucions a les autoritats acadèmiques, especialment els degans, els quals podien exercir el veto sobre l'elecció de determinats estudiants, havien d'aprovar l'ordre del dia i presidir totes les reunions sindicals, i podien destituir aquells representants que, en la seva opinió, s'extralimitessin en llurs funcions o no seguissin les directrius superiors. Les reformes estaven, doncs, en la línia que havia seguit tota l'evolució del SEU quasi bé des dels seus orígens sota el franquisme: anar passant

a segon pla el control de la Falange i el Movimiento --ara ja per la mateixa impossibilitat d'assumir la presència suficient de joves polititzats en aquest sentit--, potenciar un protagonisme més gran del cos docent numerari, i anar reculant davant l'empenta del moviment estudiantil democràtic. Martín Villa digué en la inauguració del curs 1961-62 que el decret "colma las aspiraciones de los estudiantes, que lo han acogido entusiasmados".

Per aquests mateixos dies, s'estabilitzà la coordinació interfacultats, "Inter", dels grups d'oposició sindical que havien anat apareixent els anys anteriors entorn del treball dins les estructures electives del SEU. Per primer cop la "Inter" féu una declaració de principis, en la qual es declarava en contra del SEU, es constituïa com a plataforma sindical, independent dels grups polítics, i assenyálava la necessitat de combinar la lluita legal amb la lluita il.legal, marcant l'objectiu immediat d'ocupar aquell mateix curs totes les cambres de facultat.

Aquest objectiu fou assolit en una àmplia mesura, i s'establiren converses entre els delegats de facultat de Lletres, Dret, Econòmiques, Medicina, Enginyers, Ciències i Aparelladors per tal de coordinar les seves posicions democràtiques. Una de les primeres iniciatives que partí de la Inter fou la protesta contra una nova ordenació de la Instrucción Premilitar Superior (IPS) que intentava reduir el nombre d'estudiants que feien el servei militar en règim de "milícies" universitàries. Hi hagueren concentracions d'estudiants d'Econòmiques i Ciències, i una manifestació al carrer Urgell, sortint de l'Escola Industrial, fins que es va obtenir la retirada del decret.

La jefatura de Martín Villa significà aviat la presa de mesures destinades a limitar el camp d'actuació lliure dels estudiants. Allò que d'una banda es donava (elecció del delegat de facultat) es volia prendre per l'altra, i així es constituí un Club Universitario, presidit pel jefe del SEU de districte, Farré Morán, i format per estudiants que hi ingressaven individualment, que intentà absorbir les activitats culturals i

assistencials que fins aleshores realitzaven delegats del SEU --ara majoritàriament demòcrates-- prenent-li mitjans materials i beneficiant-se dels favors oficials. Del 16 al 20 de febrer de 1962 se celebrà un "Curso Nacional de Mandos del SEU" a Cercedilla, a partir del qual foren quasi bé anul.lats els ajuts que els susdits "mandos" havien de prestar als delegats electes per a la realització de les seves activitats. El mes següent, Martín Villa desautoritzava el funcionament autònom del SUT, que havia assolit la participació en centres de treball i assistència de centenars d'estudiants, prohibint explícitament la realització de camps d'al·fabetització a Andalusia per "subversius", i nomenant un nou jefe nacional del "Servicio", Enrique Calonge.

Però les expectatives de democratització que s'havien creat en el conjunt dels estudiants, i les posicions de força conquerides en les eleccions a cambres i delegats de facultat, gairebé sense oposició falangista ni de l'Opus i majoritàriament ocupades per membres o simpatitzants de grups d'esquerra, havia de fer que les restriccions imposades a les activitats sindicals provoquessin un enfrontament obert amb el caràcter dictatorial de les institucions del règim que era el que estava darrera de la conflictivitat universitària.

La campanya democràtica de 1962

El CCU decidí llençar una campanya democràtica pel febrer de 1962, amb l'objectiu --segons es deia en la declaració inicial:

"Per aconseguir que l'antifranquisme latent, passiu, de la majoria dels estudiants passi a formes obertes, actives, per a desvetllar la consciència política i obtenir la incorporació de tots els universitaris a la lluita antifranquista."

Les reivindicacions que s'assenyalaven per aquesta campanya eren les següents:

"-per les llibertats nacionals i culturals del poble català (dret d'autodeterminació del poble de Catalunya, premsa i ràdio en català, ensenyament de la llengua catalana a les escoles, Universitat bilingüe, etc.)

"-per les llibertats polítiques bàsiques (llibertat de premsa, associació i reunió, dret de vaga, etc.)

"-per la democratització total del Sindicat universitari (Sindicat lliure i apolític, Congrés lliure d'estudiants)

"-per l'amnistia per als presos i exiliats polítics espanyols

"-per la pau (contra els assaigs nuclears, contra la presència de basès militars estrangeres en territori espanyol)."

La campanya començà amb una pintada nocturna a la Universitat central i a la facultat de Medicina, la nit del 19 al 20 de febrer. En aquell edifici foren detinguts Frederic Sánchez i Domènec Armora, després que haguessin pintat a les parets "Democràcia", "llibertat", "Fora Franco" i les inicials "D". El dia següent, també la facultat de Medicina aparegué amb les mateixes pintades i a més les d'"amnistia", "prou dictadura", i en desaparegué un retrat de Franco que presidia el Paraninf, per al qual el "Caudillo" havia posat expressament. La policia considerà responsables de l'acció Joaquim Sempere i Pere Parra, que foren detinguts a casa seva. Alguns grups d'estudiants anaren a la Via Laietana a interessar-se pels detinguts, i allà reberen les primeres notícies dels maltractes i tortures de què havien estat objecte. Entre els que s'hi interessaven hi havia Lluís Mª Xirinacs (estudiant de Biològiques i conciliari de la residència universitària de Sant Antoni) que aconseguí de parlar amb el policia Creix i arran d'aquesta acció fou desterrat de la província de Barcelona pel governador civil. Quan arribaren les notícies de les pallisses que els membres de la Brigada Política Social havien infligit als estudiants detinguts a la Universitat, començaren les protestes en forma de concentracions al pati de Ciències, marxés al rectorat i va-

gues parcials als cursos dels detinguts. Quan se sabé que els quatre estudiants serien sotmesos a Consell de guerra, augmentaren les protestes i el 27 de febrer fou convocada una assemblea de districte per tractar de la qüestió; el rector féu tancar les portes de la Universitat i demanar els carnets de facultat, però uns 300 estudiants a dins dels jardins i uns 1.000 més a fora, comunicats a través de les reixes i presidits per una pancarta que deia "llibertat", celebraren la que se'n digué 2ª Assemblea lliure d'estudiants --commemorant al mateix temps el 5è aniversari de la primera-- en la qual exigiren democràcia, democratització del sindicat universitari, i la llibertat dels detinguts. El mateix dia ja hi hagué una manifestació pel carrer Pelai, amb intervenció de la policia, i els dies següents les manifestacions arribaren a assolir el nombre de 2.000 estudiants que desfilaven per la Gran Via, Rambla Catalunya, plaça Catalunya, pg. de Gràcia i Via Laietana. Hi hagueren nombrosos detinguts, tots ells alliberats a les poques hores, excepte Josep García Durán i Carrera (detinguts el dia 26), que passaren tres dies a Jefatura i foren multats amb 15.000 pts. Finalment, el 5 de març se celebrà el Consell de guerra contra els quatre, dictant-se les condemnes de 4 anys de presó a Joaquim Sempere, 2 anys a Domènec Armora i Frederic Sánchez, i l'absolució a Pere Parra.

Les massives i combatives manifestacions de tots aquests dies eren la primera explosió de tot el potencial de lluita i sensibilització anti-franquista que s'havia anat acumulant en els quatre o cinc anys anteriors a través del treball sindical, reivindicatiu, cultural i propagandístic que hem explicat. Tal com s'havia ^(proposat el CCU, l'havia) aconseguit plenament que "l'antifranquisme latent, passiu, de la majoria dels estudiants passi a formes obertes, actives". En aquest sentit anava també la valoració que en feren les seccions universitàries del MSC i la NEU-FLP, que a partir d'aquí actuaren unides amb el nom de Moviment Febrer 62, tot i que evidentment no eren els únics que hi havien participat. En el primer full que llançaren amb aquesta firma, titulat "Tot pot començar", deien:

"Si aconseguim que aquesta presa de consciència col·lectiva davant del problema de la llibertat (que hem presenciada junts aquests dies) es transformi en una acció continua i intel·ligent, en una tasca de generació cada vegada més madura, podem estar ben segurs de que l'acció dels nostres companys que són a la presó **no** haurà estat inútil."

Poques setmanes després d'aquests fets, esclatava a Astúries una vaga dels miners del carbó en exigència d'augment de salaris que aviat s'estengué a les zones industrials del País Basc i a nombroses empreses metal·lúrgiques i tèxtils de Catalunya, així com a altres llocs de l'Estat espanyol. El nombre de cent mil vaguistes asturians es multiplicà ràpidament amb la generalització de les lluites i, juntament amb l'esclat de la indignació per les conseqüències del Pla d'Estabilització de 1959 que havien de patir els treballadors, --i que obligà al govern a decretar augment de salaris aquell mateix mes de maig--, apareixien també noves formes d'organització obrera que significaven un decisiu pas endavant per a la continuïtat i l'acció de masses del moviment obrer, especialment les Comissions Obreres elegides per les assemblees de treballadors de mina o fàbrica que aviat es configurarien com a formes idònies de coordinació i impuls de les lluites.

Aquesta gran explosió obrera --en certa mesura també un resultat de l'acumulació de malestar i del treball sindical dels anys anteriors -- --anà seguida de la declaració d'estat d'excepció a Astúries, Biscaia i Guipúscoa, i tingué una gran repercussió en tots els sectors de la societat espanyola, i els estudiants i intel·lectuals aviat se'n feren ressò. A la Universitat de Barcelona, gairebé els mateixos dies que "Els Setze Jutges" hi celebraven el primer recital de la "nova canço", es produïren les primeres mostres de solidaritat amb la lluita obrera. El 9 de maig a la facultat d'Econòmiques tingué lloc un acte sobre "Realisme literari" que era de fet la primera edició de la revista oral Siega. Hi participaven entre altres Josep M. Castellet, Gabriel Celaya, José A.

Goytisolo, J. Gil de Biedma, Alfonso Sastre, Francesc Vallverdú, López Pacheco, A. López Salinas, Antoni Ferrer i Joan Oliver, i a la sortida, uns 200 estudiants desfilaren per la Gran Via, Balmes i Pelai cridant "Visca Astúries", "llibertat", i cantant el "Gaudeamus Igitur" i "Astúrias patria querida". El dia següent hi hagué una nova concentració al pati d'Econòmiques, i l'11 de maig a la tarda fou col·locada a la reixa exterior de la Universitat una pancarta que deia "Asturias" que intentaren arrencar un bidell i el vicerector Linés, mentre uns quants centenars d'universitaris sortien a la plaça cridant "Asturias sí, Franco no". La policia --amb gran desplegament de cavalls, jeeps i tanquetes d'aigua-- intervingué violentament i, amb permís de Linés, entrà a la Universitat i hi féu 22 detencions. Les protestes s'incrementaren i el dia 14 la policia entrà de nou en el recinte universitari i, pistola en mà, féu posar els estudiants concentrats braços enlaire contra la paret mentre l'inspector Olmedo els dirigia un discursset. Amb l'ajut d'alguns confidents se n'endugué un centenar més. Alguns dels estudiants detinguts eren: Tomás Moltó, Manuel Durán, Martí Capdevila, Miquel Alcobendas, Cosme Saló, Ferran Martorell, Robert Ramírez, Alfred Pastor, Oliveras de la Riva, Andreu Mas, González Troyano, Martínez Chicharro, Antoni Aponte, Pere Puig, Alfred Barón, Albert Ballesteros, Josep Mª Vidal Villa, Santiago Ponseti (Econòmiques), Salvador Clotas, Anna Sallés, Manuel Vázquez Montalbán, Irene Castells, Esther Berenguer, Anna Domènech, Jaume Sobrequés, Eladi Saura, Dolors Folch (Lletres), Enric Crespo, Ferran Fullà, Mir, P. Negre (Ciències), Lluís Brau, Lluís Jordà, Aguilar (Arquitectura), Galera (Dret), Montserrat Clavé (E. Massana), Carme Melchor (Aparelladors) Gálvez (Perits). Tots els detinguts foren multats amb 2.000 pts., i vuit d'ells sotmesos a Consell de guerra, el qual dictà les següents penes: Martí Capdevila i M. Vázquez Montalbán, 3 anys de presó, Ferran Fullà i Salvador Clotas, 2 anys, Antoni Aponte, Pere Puig i Anna Sallés, 6 mesos, i Albert Ballesteros absolt. Hi hagueren més concentracions de protesta,

i entre el 14 i el 16 de maig la policia practicà una sèrie de detencions domiciliàries de treballadors i advocats acusats de pertànyer al Front Obrer Català (FOC) --nou nom de l'organització catalana federada al FLP-- i de participar en l'organització de les vagues d'aquells dies, inclosos alguns estudiants: Isidre Molas, Lluís Avilés (Dret), Damià Escudé (Econòmiques), a qui el fiscal demanà 7, 6 i 7 anys de presó respectivament.

Mentre a Madrid la solidaritat estudiantil amb les vagues obreres donava lloc també a combatives manifestacions i a la celebració de la 1a Assemblea lliure del districte, dezenes d'intel.lectuals castellans, encapçalats per Ramón Menéndez Pidal, signaven un escrit demanant informació lleial i completa sobre les vagues i la repressió que s'extenia pel país, i que els conflictes laborals es resolguessin sense cap mena de violència. Més de 100 intel.lectuals catalans (Jordi Rubió, Ferran Soldevila, Salvador Espriu, Joan Oliver, Antoni Tàpies, etc.) se solidaritzaren amb aquestes peticions, tot afegint-hi la "voluntat d'una completa llibertat cultural per a les diverses minories nacionals compreses dins d'Estat espanyol".

La crisi de 1962 es completà amb la declaració de la majoria dels grups de l'oposició democràtica --exclusos els comunistes-- de l'interior del l'Estat espanyol i de l'exili, amb ocasió d'una reunió del Moviment Europeu, sobre les condicions prèvies de democratització que s'havien de donar a Espanya per a poder entrar al Mercat Comú Europeu. El "contubernio de Munich" --com en digué la premsa espanyola--, juntament amb la conflictivitat obrera i universitària, decidiren a Franco a realitzar una àmplia renovació ministerial el 18 de juliol, amb el nomenament de Muñoz Grandes com a vice-president del govern i l'entrada de nous ministres, especialment Fraga Iribarne, que començaren a utilitzar un llenguatge de "liberalització" que aviat mostraria clarament les seves limitacions. Els canvis governamentals també significaven un nou reforçament

de les posicions de l'Opus Dei (López-Rodó comissari del Plan de Desarrollo) i l'accés d'un simpatitzant de l'"obra", Manuel Lora Tamayo, al ministeri d'Educació.

La presència del moviment obrer en la vida política del país ja no s'interrompé a partir d'aquí (el mateix estiu del 62 es reproduïren les vagues a Astúries i hi hagué un important conflicte a la Siemens de Cornellà, precedent de la ràpida extensió de les Comissions Obreres), i el moviment estudiantil s'encaminà ja decididament cap a la definitiva configuració d'una alternativa democràtica a la Universitat franquista i al SEU, esdevenint --al costat del moviment obrer, i amb l'experiència precursora de les vagues d'Astúries-- la segona força de lluita democràtica i antifranquista de l'Estat espanyol.

CONTRA EL SEU, PEL SINDICAT DEMOCRÀTIC D'ESTUDIANTS

Entrem, doncs, en la fase de trencament decisiu del moviment estudiantil amb el SEU i de constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants. Tot aquest període que s'obre el 1962 no s'explicaria sense tenir en compte un factor fonamental: el creixement accelerat de la població estudiantil universitària. Mentre el nombre d'universitaris a Barcelona no havia augmentat substancialment des de 1939 (en 1961 hi havia 8.861 estudiants a la Universitat catalana), arribà a 17.995 el 1968, és a dir a més que duplicar-se en set anys. Aquest augment quantitatiu no significava la desaparició del classisme a la Universitat --com tampoc ho significà la multiplicació encara més accelerada que es registrà en els anys setanta-- però sí que obrí la Universitat d'una manera més massiva a fills de les capes mitjanes: petits empresaris i comerciants, professions liberals, tècnics i empleats, amb un procés de ràpida multiplicació de les expectatives dels membres d'aquestes classes d'accedir a l'ensenyament superior.

Això significà, d'una banda, la introducció de la ideologia, conscient o espontània, d'aquests sectors socials d'una manera massiva a la Universitat que, tant en els casos que responia a una tradició familiar catalanista, republicana i liberal, com en els de noves classes mitjanes vinculades al desenvolupament ^{capitalista} ~~econòmic~~ i a les perspectives d'un model econòmic europeu occidental, s'enfrontava amb la ideologia feixista i amb les estructures dictatorials i obria la joventut cap a tendències democràtiques i socialistes. D'altra banda, aquesta "massificació" de la Universitat produïda en els anys seixanta, contra tota previsió oficial, aguditzà la crisi de les estructures educatives, tant a nivell d'infraestructures com de continguts de l'ensenyament i adequació al mercat laboral i a les necessitats socials, especialment la crisi de les estructures institucionals i polítiques, basades encara en un fun-

cionament jeràrquic i burocratitzat, en el regnat omnipotent del catedràtic vitalici, i en la imposició dels capitosts del SEU.

Es en aquesta època on apareixen per primera vegada mostres de preocupació en les esferes oficials per a adaptar l'aparell educatiu a les noves necessitats econòmiques i tècniques del país, fúgint del caràcter quasi únicament ideològic de la política universitària portada a terme fins el moment. Documents importants en aquest sentit són els publicats pel Ministeri d'Educació conjuntament amb la UNESCO: La educación y el desarrollo económico y social (1962), i amb l'OCDE: Las necesidades de educación y el desarrollo económico-social en España (1963), enfocant ja obertament les despeses estatals en educació no com un consum de cultura sinó com una inversió productiva. També en aquests anys aparegueren posicions contràries a aquests plantejaments en medis universitaris. Especial repercussió tingueren les de José L. Aranguren que, amb el llibre El futuro de la Universidad (1962), inaugurava una àmplia polèmica sobre aquests temes de gran transcendència social. En aquesta obra, Aranguren considerava que s'havien acabat les etapes "teològica" i "metafísica" de la Universitat i que s'estava en l'etapa "positiva" (més o menys sinònima de científica) en la qual calia ressaltar el paper dels estudiants i la projecció pública de les tasques universitàries. Sobre aquest darrer aspecte, deia Aranguren:

"La Universidad del futuro, abierta de par en par a la realidad social, tendrá que ponerse al servicio del país y no a la inversa, como hasta ahora ha ocurrido."¹

Les lluites de 1962 provocaren alguns desplaçaments en el mapa de forces polítiques universitàries, tot i mantenint les característiques generals que hem explicat després del 1957. La NEU --que havia mantingut un funcionament bastant autònom els anys anteriors-- va estrényer la seva vinculació amb el FOC --que havia estrenat el nom i la popularitat amb les detencions de maig de 1962--, la qual cosa li valgué la separació

d'alguns membres, que formaren l'Associació Universitària d'Esquerres (AUE). L'aparent independentisme d'aquesta anava lligat també a una desconfiança general amb la possibilitat de construir una veritable alternativa per part del FLP-FOC, i una gran part dels membres d'AUE acabaren integrant-se en el PSUC. Els estudiants del FOC i els del MSC es presentaren aquests anys amb el nom de Moviment Febrer 62, plataforma en la qual hi participaven també alguns estudiants independents.

El PSUC, per la seva banda, reforçà les seves posicions a partir de la seva presència en el moviment obrer que tothom havia pogut constatar amb les vagues que seguiren a les dels miners asturians. La revista Universitat d'aquesta època jugà un important paper d'orientació política, amb informacions i comentaris polítics d'actualitat, així com de difusió cultural, divulgació del marxisme, cròniques literàries, artístiques i científiques, etc. N'aparegueren números monogràfics i suplementes a les facultats de Lletres, Econòmiques i Medicina, i millorà en presentació i mitjans tècnics amb introducció de tintes de dos colors, etc. La creixent influència del PSUC repercutí també en una especial atenció de la policia envers els seus militants. Pel juny de 1964, a partir de la detenció d'uns andalusos, que no tenien res a veure amb el PCE ni amb el PSUC, que s'havien refugiat a Barcelona per fugir de la policia, foren detinguts els membres del Comité d'Estudiants del PSUC d'aquell moment i els del comité del curs anterior. En formaven part: Martí Capdevila, Dolors Folch, Xavier Folch, Jordi Harster, Justain, Martí Malo, Andreu Mas, Enric Moltó, Antoni Montserrat, Pérez, Alfons Rodríguez, Manuel Sanahuja, Guillem Sánchez, i Oscar Seijo. Abolit ja el Tribunal Militar Especial de Represión de la Masonería y el Comunismo, presidit pel coronel Eymar, per primer cop els estudiants detinguts foren jutjats pel Tribunal de Orden Público. Aquest fet, juntament amb alguns errors judicials hàbilment utilitzats pels advocats Manuel Jiménez de Parga, Francesc Casares, Solé Barbera, Gil Matamala, Lagarriga, Condominas,

etc., féu que la petició fiscal de sis anys es convertís en una sentència absolutòria per a tots els processats.

L'antic grup CC havia fet una ràpida i problemàtica evolució a partir de les detencions de maig del 1960 --abandó de la confessionalitat cristiana, apropament cap a plantejaments obreristes...-- fins a desfer-se del tot cap a 1963. Llavors alguns membres antics de CC creen Força Socialista Federal (FSF), amb una organització estudiantil que utilitzà sempre el nom d'Universitat Popular (UP).

El panorama de les forces que havien de sostenir la ruptura amb el SEU i la constitució del Sindicat Democràtic quedava doncs configurat així: el PSUC com a partit majoritari; altres forces socialistes amb pes important, algunes d'elles amb crítiques estratègiques "des de l'esquerra" al PSUC: FOC, FSF-UP, i més efímerament MSC i AUE; el nacionalisme del FNC que seguia present, i alguns representants d'ambients cristians (no pas tots d'UDC), amb gran valúa qualitativa però amb escassos efectius numèrics. Tots aquests canvis indicaven una creixent difusió del marxisme entre els estudiants polititzats, malgrat les dificultats per a accedir als principals textos de Marx i els altres teòrics socialistes en un país on l'edició i la premsa eren objecte d'estricta censura i control. Els manuals tipus Politzer: Fundamentos de Filosofía i el de Lefebvre: Le marxisme publicat a la col·lecció francesa "Que sais-je?", jugaren en aquest sentit un important paper informatiu, alhora que condicionaven el caràcter de l'aprenentatge marxista inicial dels estudiants que s'hi embrancaven. També llibres com el d'Yves Calvez: La pensée de Karl Marx foren utilitzats per grups d'origen més o menys cristià, com el FSF-UP, i una mica després el FOC introduí també el sindicalisme revolucionari d'André Gorz: Estratégie ouvrière et neocapitalisme.

El desplaçament del centre d'activitat estudiantil cap als problemes sindicals i d'organització democràtica de masses del conjunt dels estudiants féu, però, que desapareguessin els organismes unitaris de partits que tan important paper havien jugat en el desencadenament de campanyes

i lluites en el període anterior: especialment el CCU, i --tot i que UDC i després el FNC intentessin mantenir-ne les sigles-- també la FNEC.

Ruptura amb el SEU

El topall en el procés de democratització del SEU que els estudiants havien anat arrencant des de la base a partir de 1958 es produí el desembre de 1962 en un Consejo Nacional celebrat a Cuenca. Era jefe nacional del SEU Rodolfo Martín Villa, que havia nomenat ~~el~~ Juan A. Alberich nou jefe del districte de Barcelona, i la reunió la presidí Miguel Ortí Bordás. Gràcies especialment a la pressió de representants electes de Sevilla, i en menor grau d'alguns de Barcelona i Bilbao, s'aconseguí l'aprovació d'uns acords en els quals es preveia la democratització del SEU a llarg termini i, mentrestant, com a mesura immediata, la separació de les autoritats acadèmiques i l'elecció del jefe de districte. Però el ministre Secretario General del Movimiento els bloquejà totalment i impedí que fossin aprovats i ratificats pel Consell de ministres, raó per la qual quedaren congelats i sense entrar en vigor.

Mentrestant, el treball d'oposició en el si del SEU anava creixent i els grups coordinats a la "Inter" arribaren a totes les facultats i escoles superiors del districte (excepte Fermàcia) i a més a l'Institut Químic de Sarrià, ESADE, i l'escola de Belles Arts, arribant a enquadrar uns cinc-cents estudiants.

Esmentarem algunes de les activitats promogudes durant el curs 1962-63 en la línia de les que hem vist en el període anterior i encaminant-se cap a l'enfrontament amb el SEU.

Entre les activitats culturals, destaca, a Lletres, un homenatge a Rosselló-Porcel en el 25 aniversari de la seva mort, commemorada el 16 de febrer, al qual participà Salvador Espriu --tal com havia fet cinc anys abans--, i a més Ma Aurèlia Capmany i Joan Triadú. A Econòmiques es féu el 2 de febrer la segona revista oral Siega amb assistència (en

un dia de gran nevada) de cinc-cents estudiants, que escoltaren tres ponències, fetes per representants estudiantils, sobre la situació general de la Universitat, els problemes sindicals, i una sèrie de reivindicacions de democratització cultural, científica, acadèmica i sindical de la institució universitària. La cloqué, enmig de gran expectació, José Luis López Aranguren, catedràtic de la Universitat de Madrid i president del Movimiento de Reforma Universitaria que actuava a Madrid, que féu una crida a la vinculació de la Universitat al país a través de la presió conjunta d'estudiants i catedràtics, per a la qual cosa --va dir-- calia un "compromís" personal de cadascú. A la mateixa facultat començà aquest any, a imatge del "Juicio Bufo" de Dret i altres festes "gremials" i folklòriques que encara perduraven, el "Festival de la Canció Econòmica", del qual s'en féu tres edicions en anys successius, parodiant el "Festival de la Canción Mediterránea". Una prt de les cançons anaven dedicades als professors, i al final, per votació democràtica, es concedien premis al professor que gaudia de més simpaties (Sacristán guanyà un parell d'edicions del concurs) i al que en gaudia de menys (Pifarré, Berini i Salustiano del Campo n'eren candidats predilectes).

Hi hagué també, pel mes de març, un nou rebrot del conflicte de compatibilitats entre les escoles tècniques de grau mitjà i superior. En aquesta ocasió, les crítiques anaven dirigides contra l'anunciada creació d'un títol de grau mitjà que mantingués el caràcter elitista de l'escola d'enginyers, i donà lloc a una setmana de vaga a les Escoles de la majoria de les Universitats espanyoles. S'aconseguí ajornar el projecte i el reconeixement que els estudiants serien consultats. Com altres conflictes acadèmics a què hem fet referència, aquest reflectia també la inadequació de les estructures educatives a l'allau d'estudiants que hi havien arribat.

Un parell de campanyes polítiques organitzades durant aquest curs tingueren menys repercussió, fruit probablement del moment de transició

en què s'estava, entre el període basat en les mobilitzacions promogudes principalment per les avantguardes polítiques i la irrupció d'un moviment sindical de masses. La primera d'aquestes campanyes fou l'intent de celebrar a tot el districte una "Setmana de la Pau", amb conferències a totes les facultats, dins la línia de denúncia i combat contra les escorrialles de la guerra freda, la carrera armentista i les armes nuclears, que a tot el món impulsaven els partits comunistes i els grups pacifistes de diversa significació. Hi hagué un número especial d'Universitat dedicat al tema, però la setmana fou prohibida pel governador civil, i la restricció només provocà una petita manifestació de protesta. Igualment, l'execució del dirigent comunista Julián Grimau (20 de maig de 1963) havia donat lloc, abans de l'afusellament, i dins la campanya de protesta realitzada amb gran repercussió a tot l'Estat i a nivell internacional, a una concentració d'estudiants al pati de Ciències i a la difusió de diversos fulls, entre ells d'un signat pel Bloc d'Estudiants Nacionalistes, el Moviment Febrer 62 (FOC i MSC), i els estudiants del PSUC. Desaparegut ja el CCU, la incorporació del BEN-FNC a la unitat dels grups d'esquerra era significativa dels avenços unitaris impulsats pels moviments de masses. L'esperit de la declaració quedava clarament recollit en aquestes paraules:

"Nosaltres, estudiants de Catalunya, protestem enèrgicament contra l'intent del règim de mantenir vius els odis creats durant una guerra que ell mateix va iniciar i que nosaltres no hem conegut."

Després de l'execució hi hagué una manifestació ciutadana convocada pel PSUC a Canaletes, en la qual participaren nombrosos estudiants i foren detinguts, entre altres persones, els professors universitaris Manuel Sacristán, Josep Fontana, Ramon Garrabou i Miquel Izard.

La transició a què ens hem referit, amb els peculiars problemes de relació entre avantguarda i masses que planteja un moment d'aquest tipus, es resolgué obertament en un sentit determinat en el curs 1963-64.

D'una banda, hi hagué un nou relleu en la jefatura del SEU del districte, amb el nomenament de Martín Caballero, i desaparegueren significativament totes les publicacions i revistes de les jerarquies del SEU, signe clar d'un descens d'activitat i influència.

D'altra banda, la Inter es reforçà i inicià una nova etapa. En una assemblea celebrada el mes d'octubre de 1963 a Montserrat es pogué comprovar la incidència dels grups d'oposició sindical en totes les facultats i escoles del districte (amb l'excepció --que es faria quasi tòpica-- de Farmàcia) i la capacitat de convocatòria unitària envers els militants de tots els grups polítics (solament els escassos membres d'UDC intentaren continuar la FNEC). Allà mateix es decidí, vista la inoperativitat dels acords de Cuenca, encaminar-se de fet cap al no reconeixement de les jerarquies imposades del SEU. La consolidació d'aquesta plataforma d'oposició sindical li féu prendre un nom més adient de l'utilitzat fins aleshores i fou batejada com Associació Democràtica d'Estudiants de Catalunya (ADEC).

El mes de desembre es féu un nou pas importantíssim. La coordinació regular dels estudiants demòcrates dels diversos districtes universitaris de l'Estat espanyol en una plataforma conjunta. Així fou constituïda la Confederación Universitaria Democrática Española (CUDE), de la qual en formaven part ADEC, ADE de Galiza, ADE de Sevilla, Unió Basca d'Estudiants i la Federación Universitaria Democrática Escolar (FUDE) de Madrid, Valladolid, Salamanca, Oviedo, Saragossa, Granada i Canàries. Pel gener de 1964 se celebrà el primer congrés de la CUDE a Calella (Barcelona), en el qual s'acordà una plataforma conjunta que incloïa: la radical transformació democràtica de la Universitat, tant en continguts com en formes i mètodes; les llibertats de reunió, expressió i associació; l'amnistia per a tots els presos polítics; i les llibertats nacionals dels pobles de Catalunya, Euzkadi i Galiza. Així mateix, es convocà pel mes següent, de manera coordinada a tots els districtes, la "1ª Setmana de Renovació Universitària".

La Setmana se celebrà en diversos districtes, amb especial repercussió a Madrid, on després d'haver-se realitzat sengles conferències dels catedràtics Aranguren, Ruiz Jiménez i Valentín A. Alvarez, fou prohibida la de Tierno Galván, fet que motivà una manifestació de protesta amb tancada al Paraninf d'Econòmiques, i la resposta repressiva del rector amb incoació d'expedients a 96 estudiants. A Barcelona se celebraren conferències i revistes orals a totes les facultats (a Econòmiques, el nº 3 de Siega), en alguns casos amb participació de catedràtics, en el transcurs de les quals es donaren a conèixer públicament els acords del Consejo de Cuenca del SEU i es denuncià el fet que no s'haguessin aplicat. Les conclusions, enfervoridament aclamades entre crits de "llibertat sindical", plantejaven la necessitat que els estudiants tinguessin una organització representativa i lliure, al marge de qualsevol "línea de mando". En les setmanes següents, les cambres sindicals de les facultats de Ciències, Econòmiques, Dret, Lletres, Medicina, les escoles d'Enginyers i Arquitectura, i ~~les delegacions~~ ^{les delegacions} de Perits Agrícoles, Enginyers de Terrassa, ESADE i IQS, ocupades massivament per delegats membres d'ADEC elegits pels seus companys, i que ja havien assolit un alt nivell de coordinació a base de l'assistència regular de representants de les diverses facultats a les cambres de cadascuna d'elles, decidiren deixar de reconèixer les jerarquies no electes del SEU i funcionar d'una manera totalment autònoma, sense imposicions ni controls oficials. La situació creada --a Barcelona i a Madrid, Sevilla i facultats d'altres districtes-- era realment insòlita: il.legal de fet, però recolzada en decisions preses pels mateixos organismes oficials del SEU dins del seu funcionament reglamentari. A Barcelona, el trencament de les cambres electes amb les jerarquies oficials no provocà de moment cap reacció repressiva, però obrí una dinàmica que forçosament havia de portar cap a la constitució d'una alternativa sindical més global que s'enfrontaria decididament amb la legislació i les institucions que pretenien controlar la Universitat franquista. A finals del curs 1963-64, Martín Villa

dimití del seu càrrec de jefe nacional del SEU i Martín Caballero del de jefe del districte de Barcelona.

El nomenament del nou jefe nacional del SEU, Daniel Regalado Aznar, havia de donar lloc a una crisi que faria avançar decisivament el moviment estudiantil cap a la seva plena auto-organització al marge de les estructures oficials. Per a entendre els fets en tota la seva complexitat, ens hem de referir abans a la problemàtica del professorat i l'anunci fet pel ministre Lora Tamayo d'una nova llei sobre Estructura de les Facultats Universitàries i llur Professorat. En ella s'apuntava la creació d'un nou nivell docent, entre el catedràtic i el professor adjunt, de professor "agregat", i la substitució del nucli bàsic de la càtedra pel del departament. Aquest anunci ja havia provocat els primers moviments reivindicatius del professorat a finals del curs 1963-64, amb una reunió de PNN de Lletres, Dret i Econòmiques que demanaren participació en la reforma projectada i millorament de l'estatut acadèmic i econòmic del professorat no numerari. D'altra banda, el temor dels catedràtics numeraris i vitalicis a perdre una part del seu poder omnipotent i la insistència oficial a "resoldre" els dèficits de mitjans materials i docents respecte al gran nombre d'estudiants a base d'augmentar la dedicació plena dels catedràtics, els féu desconfiar també del projecte de llei de Lora, si bé des d'òptiques força diferents.

Els discurs d'inauguració de curs de Regalado Aznar fou el pretext per a que el professorat numerari expressés la seva disconformitat. Regalado s'havia referit al SEU, intentant desviar el problema de la representativitat cap a la solució "eficaç" dels problemes acadèmics i professionals; tot i que en unes declaracions periodístiques s'havia manifestat favorable a l'elecció del jefe de districte. Va dir:

"El SEU es de todos y para todos los estudiantes. Y porque queremos que esto sea así intentaremos conseguir de los Poderes Públicos un decreto regulador nuevo que, surgiendo de las entrañas de los Con-

sejos de Curso de todas las Facultades y Escuelas españolas, se perfile y apruebe por nuestro más importante órgano colegial: el Consejo Nacional.

"Y queremos que este nuevo decreto regulador sea algo que venga a satisfacer plenamente el deseo de una efectiva representación estudiantil para eficaz defensa de los intereses profesionales. A lograr una estructura sindical que, conjugando armónicamente la rama jerárquica del SEU con una efectiva representación estudiantil, venga a lograr que con agilidad y conciencia podamos plantear problemas profesionales importantes. Este ensayo será planteado inmediatamente en forma de una estructura por Ramas Profesionales democráticamente organizada."

Així mateix, el jefe del SEU havia intentat desviar les crítiques i protestes dels estudiants, dirigint-les contra el professorat:

"Hay algo que me es forzoso resaltar como representante de la voz estudiantil, y es el defecto que padece nuestra Universidad, de una falta de vocación docente en el profesorado o, si se quiere, falta de preocupación por el ejercicio de la docencia, que hace de la Universidad un centro de enseñanza en lugar de un centro de formación.

"No habrá Universidad sino cuando los docentes comprendan que su labor no es sólo cuestión de impartir conocimientos y técnicas. Porque del amor o la desidia del profesorado de nuestra Universidad, saldrán de la misma promociones que amen su trabajo, su función."²

Un atac tan barroer provocà de seguida la reacció dels catedràtics, que veieren l'ocasió de criticar indirectament els projectes de Lora. La junta de govern de la Universitat de Barcelona envià una carta de protesta demanant la dimissió de Regalado i prengué la decisió de desconèixer l'existència del SEU. El degà d'Econòmiques, Fabià Estapé, va manifestar que no s'acceptarien les crítiques dels "professionals de la jerarquia". Això va fer possible una convergència momentània dels estu-

dians i dels catedràtics en contra dels jerarques seuïstes, encara que per interessos diferents. Sota la pressió dels delegats estudiantils electes, els degans de facultat van prendre el compromís oficiós de no interferir les activitats dels estudiants si els representants d'aquests signaven la protesta per les declaracions de Regalado, cosa que van fer. Així, pogueren realitzar-se, amb la presidència de degans i catedràtics, eleccions de consellers de curs i constitució de les cambres de facultat sense cap mena de control seuïsta, en una situació que des d'un punt de vista estricte, era totalment il.legal. No hi ha dubte que en aquesta actitud dels catedràtics, com en d'altres que adoptaren en aquests anys, hi influïa també d'una o altra manera el fet que els estudiants que més destacaven en les activitats sindicals i polítiques acostumaven a ser els mateixos que es distingien també per l'expedient acadèmic i la dedicació i bons resultats en els estudis, coincidència que desapareixeria en gran part en èpoques posteriors, però que caracteritza molt significativament tot aquest període. D'aquestes eleccions de novembre de 1964 i de l'estructura democràtica a nivell de facultat i districte que s'hi constituí, en sortí l'empenta decisiva per a trencar del tot amb les jerarquies del SEU i encaminar-se cap a la constitució de noves bases d'un sindicat d'estudiants independent.

Aquest desbordament de les estructures oficials va moure el ministre del Movimiento, José Solís Ruiz, a destituir Regalado (que de fet havia estat nomenat mentre Solís era de viatge a Alemanya, i sense l'acord d'aquest) menys d'un mes després del seu nomenament. Hi hagué alguna negociació amb catedràtics de Barcelona de cara a que possessin fi a llur tolerància envers els estudiants si Regalado era destituït, i fou nomenat nou jefe nacional del SEU, Ortí Bordas. Aquest, que precisament havia presidit el Consejo de Cuenca, fou ara l'encarregat de fer marxa enrera en l'esperit de democratització que havia inspirat aquell, i no se li ocorregué altra cosa que proposà una estrafolària forma d'aplicar aquells acords d'elecció del jefe de districte a base de: que el jefe

nacional proposaria una llista de candidats a delegat de districte, els delegats de facultat electes en seleccionarien tres, i el jefe nacional en designaria finalment un d'aquests tres.

Simultàniament, el subjefe de districte de Barcelona, Cerrajería (la jefatura era vacant des de la dimissió de Martín Caballero), presentà a la direcció general d'Ensenyament Universitari una denúncia contra la delegació d'Econòmiques (agafada com a facultat reconegudament més combativa) per cambra il.legal, i d'acord amb les negociacions anteriors aconseguí que la junta de govern deixés d'autoritzar tots els actes sindicals que no anessin sense la seva autorització de jefe de districte en funcions. D'acord amb això, el degà de Ciències, Febrer, invalidà les eleccions de delegat de facultat que ell mateix havia presidit uns dies abans. El 20 de gener de 1965 fou nomenat el darrer jefe de districte del SEU de Barcelona, Tarragó, que fou ja un personatge bastant desconegut per la majoria dels estudiants. Efectivament, els esdeveniments anteriors havien creat una nova situació en la qual, després d'haver desbordat les estructures del SEU, edificant tot un marc representatiu de consells i cambres democràticament elegits gràcies a una convergència momentània amb els catedràtics, l'enemic immediat havia passat a ser precisament els degans i les autoritats acadèmiques que de nou s'havien fet càrrec de les seves tasques de control i restricció de les activitats estudiantils. Reforçats per l'estructura electiva a nivell de districte, els estudiants de Barcelona encaminaren els seus moviments cap a la plena independència envers les autoritats acadèmiques i la configuració de les bases d'un nou sindicat lliure.

Assemblea de districte i Junta de delegats

Els primers incidents esclataren el 4 de febrer, quan el rector Alcobé, a petició de l'Associació de Pares de Família, dominada per homes de dreta clerical, prohibí la projecció de la pel.lícula de Luis Buñuel

"Viridiana" a la facultat d'Econòmiques. S'arrencà la porta d'accés a la sala d'actes, però no es pogué passar la pel.lícula, i davant les més de mil ~~no~~ persones reunides, es llegí informació sobre les primeres manifestacions que, als crits de "Sindicatos libres sí, SEU no!" hi havia hagut a Madrid el 29 de gener en protesta per expedients incoats als delegats dels estudiants madrilenys, i es convocà una cambra de facultat per al dia següent. A aquesta hi assistiren delegats de la majoria de facultats del districte, i es decidí lliurar al rector el dilluns dia 8 una carta de protesta per la prohibició de la pel.lícula, i demanant l'anul.lació dels expedients de Madrid. Uns cinc-cents estudiants es concentraren davant del deganat i durant força estona cridaren "Decanos policia no", "Rector dimissió", "Amb els de Madrid", "llibertat cultural" i "llibertat sindical". Una gran part sortiren al carrer i es manifestaren Diagonal avall fins a l'alçada de la facultat de Dret.

El dia 8 la concentració anunciada reuní un miler d'universitaris al pati de Ciències per lliurar la carta al rector. Aquest rebé les emissaris i els explicà les pressions dels pares de família sobre "Viridiana", els digué que solament autoritzaria les reunions i activitats sindicals dins dels "cauces" legals, i prometé transmetre les peticions sobre els expedients dels estudiants madrilenys. Mentrestant, al pati, els concentrats cridaven contra el SEU, per la democràcia i la llibertat sindical. En intentar sortir a la plaça Universitat, uns cinquanta policies carregaren amb les porres.

El 12 de febrer se celebrà la que fou anomenada 1ª Assemblea lliure de districte a la facultat de Dret, amb l'assistència d'un miler d'estudiants. Fou el primer pas veritable cap a la definitiva presa de la iniciativa per part dels estudiants, configurant les formes de mobilització i els objectius del que, un any després, seria el Sindicat Democràtic d'Estudiants. S'hi llegiren diverses ponències i el 1er. Butlletí Conjunt de les Facultats i Escoles de Barcelona, expressió de l'autonomia

de funcionament assolida a nivell de districte. Foren aprovats els principis d'autonomia universitària i organització sindical lliure per a la ulterior elaboració de l'estatut del Sindicat Democràtic. Així mateix, es decidí l'autonomia de l'Assemblea en quant a la seva programació i funcionament i en la realització de totes les activitats culturals i vida sindical del districte, separadament del SEU i no acceptant cap ingerència de les autoritats acadèmiques, i quedà constituïda la "Junta de delegats", organisme que resultà decisiu per a impulsar l'acció coordinadament a totes les facultats i escoles. Aquesta Junta la composaven: Enric Argullol (Dret), Antoni Borrás (Medicina), Albert Corominas (Enginyers), Lluís Millet (Arquitectura), Amadeu Montoto (Ciències), Xavier Paniagua (Econòmiques), i Joaquim Viaplana (Lletres), tots ells elegits delegats de les seves facultats el novembre anterior.

Aquest important pas en l'organització autònoma del moviment estudiantil anà seguit, les setmanes següents, per importants esdeveniments ocorreguts fora de la Universitat de Barcelona.

Catedràtics expedientats a Madrid

Després de diverses accions i protestes contra les jerarquies del SEU que pretenien seguir imposant el delegat de districte, i contra les autoritats acadèmiques que prohibien conferències i actes, uns cinc-mil estudiants de la Universitat de Madrid es reuniren en Assemblea lliure el 24 de febrer de 1965. Hi assistien també els catedràtics Aranguren, Montero Díaz, García Calvo, i Roberto García de Vercher (professor de Formació Política), i fou llegida l'adhesió de Mariano Aguilar Navarro. Agustín García Calvo, el catedràtic més jove de totes les Universitats espanyoles, acceptà de presidir l'acte. S'aprovà una carta demanant un sindicat autònom, l'amnistia als estudiants expedientats, les llibertats d'expressió i associació, la reforma de la Llei d'Ordenació Universitària, i la possibilitat d'accés a la Universitat de totes les classes socials.

Després d'unes recomanacions de moderació del professor Aranguren, els reunits emprengueren una marxa pacífica cap al Rectorat per a entregar el document amb les peticions. Però abans d'arribar-hi, uns tres-cents policies els impediren de continuar. Mentre els estudiants seien a terra, Aranguren i Montero Díaz s'avançaren per tal de parlamentar amb el comandant de la policia i aconseguir continuar la marxa. Sense fer-los cap cas, la policia engegà les mangueres d'aigua contra els concentrats, que aguantaren la ruixada a peu dret i sense moure's del lloc. Llavors, els grisos carregaren violentament, detingueren els catedràtics i 25 estudiants, i produïren nombrosos ferits. Els catedràtics i set estudiants foren deixats en llibertat el mateix dia (mentre eren detinguts deu estudiants més), i el rector obrí expedient acadèmic a Aguilar Navarro, Aranguren, Montero Díaz i García Calvo, prohibint-los l'entrada a la Universitat. El dia següent, tres-mil estudiants celebraren, entre l'estupor i la indignació, una nova Assemblea també presidida per García Calvo a la qual assistiren Tierno Galván (vingut expressament de Salamanca) i Aguilar Navarro, amb l'adhesió d'Aranguren, Montero Díaz, García de Vercher, Laín Entralgo i Tovar. Fou declarada una vaga indefinida fins a la suspensió de les sancions i processaments a estudiants i professors. Una tercera assemblea el dia 26 es reafirmà en les reivindicacions ja esmentades i decidí reconèixer les assemblees lliures com a òrgans provisionals representatius dels estudiants. El dia 27 s'estructurà ja una comissió permanent de l'Assemblea lliure, i es crearen diverses comissions per tal de coordinar-se amb els professors i avançar cap a la constitució d'un nou sindicat lliure dels estudiants. Els dies següents, tot el centre de Madrid fou escenari de massives manifestacions i enfrontaments d'estudiants amb la policia que extingueren l'àmbit de la protesta universitària.

Tots aquests esdeveniments tingueren una gran repercussió a la resta de l'Estat, especialment per la personalitat dels catedràtics que hi ha-

vien participat i per la seriositat i maduresa de les reflexions i propostes sobre la crisi de la Universitat i les propostes de solució que aquests havien elaborat en els anys anteriors i que el moviment estudiantil havia fet seves en bona part. A Barcelona, el dia 1 de març se celebrà, a l'edifici central de la Universitat, la 2ª Assemblea lliure de districte amb assistència de mil cinc-cents estudiants. El catedràtic José Ma Valverde informà de les protestes contra les mesures repressives que havien realitzat els claustres de professors de Dret i d'Econòmiques de Madrid. Igualment, fou llegida una carta de protesta dirigida al rector de Barcelona firmada per dos-cents catedràtics, professors i auxiliars d'aquesta Universitat, i es decidí convocar una vaga de tot el districte des del dimarts dia 2 fins dissabte dia 6 en protesta pels expedients de Madrid. El mateix dia 2 hi hagueren també assemblees, manifestacions i declaracions de protesta i solidaritat a gairebé totes les Universitats de l'Estat espanyol, inclosos els alumnes de l'Opus Dei a Pamplona. A Barcelona, la vaga començà a Econòmiques i Dret i s'engué a totes les facultats i escoles (inclosos IQS i ESADE) excepte Aparelladors i Perits Industrials.

Bases de l'autoorganització estudiantil

En els dies següents hi hagueren alguns fets que varen fer concebre esperances d'obrir un diàleg entre els estudiants i les autoritats acadèmiques i governamentals de cara a una solució pacífica dels problemes plantejats. El 3 de març, la Junta de govern de la Universitat de Barcelona va donar a conèixer una nota per la qual decidia:

"1º. Acoger las aspiraciones de los estudiantes que sean legítimas en orden a una adecuada reestructuración de la Universidad española y la organización estudiantil y dirigirse en tal sentido a las autoridades superiores.

"2º. Hacer público que si en el plazo de tres días no se restable-

ce la normalidad académica, se verá en el penoso deber de aplicar las medidas que establece la legislación vigente."³

Com es pot veure, la nota tenia un doble caràcter. En el primer punt, es reconeixien les reivindicacions estudiantils deixant en l'aire quines serien considerades "legítimes". En el segon punt, es feia una amenaça que en realitat tenia molt poca perspectiva perquè el termini de tres dies era precisament el que ja havien fixat els estudiants per a tornar a classe. La declaració de la Junta de govern era, en definitiva, l'expressió d'un compromís entre les diferents opinions que hi havia en el si del cos de numeraris, i rebé l'adhesió d'un grup de no-numeraris i l'esperança dels estudiants.

Una altra nota de la jefatura nacional del SEU publicada el mateix dia, anava pel mateix camí:

"1. El SEU entiende que su propia estructura representativa puede y debe ser modificada para el mejor servicio de los estudiantes.(...)

"2. Que no solamente el SEU debe ser reformado sino la propia Universidad. (...)"⁴

El dia 4 se celebrà la 3ª Assemblea lliure de districte, probablement la més important de la sèrie. Uns tres-mil estudiants reunits al pati de Ciències escoltaren dos catedràtics, José Ma Valverde i Manuel Jiménez de Parga (aquest darrer elegit pels catedràtics de Dret com a vice-degà de la facultat i vetat pel ministeri), explicar-los la versió més esperançadora de la nota de la junta de govern. En la mateixa assemblea, els estudiants feren passos molt importants en l'estructuració d'una organització autònoma. Els delegats de Ciències, Dret, Econòmiques, Farmàcia, Lletres, Medicina, les escoles d'Arquitectura, Enginyers Industrials, Enginyers de Terrassa, ESADE, IQS, Comerç i Perits Agrícoles, sotmeteren a l'aprovació de l'assemblea i a la posterior consideració de les assemblees de facultat un projecte de declaració de principis del futur Sindicat democràtic dels estudiants. Així mateix, proposaren un esquema de

funcionament organitzatiu provisional basat en l'Assemblea de districte i la Junta de delgats, organisme aquest format pels delegats de facultat i escola, que assumiria amb un caràcter "administratiu i gestor" les decisions entre assemblea i assemblea. Aquest pas significava crear ja una instància a un nivell superior als que fins aleshores havien estat heretades de l'estructura anterior del SEU, ja que aquest tenia una jefatura unipersonal a nivell de districte i s'havia resistit extraordinàriament tant a la convocatòria d'organismes col·lectius a aquest nivell com a la democratització del càrrec de jefe de districte. En la proposta que es féu a l'assemblea es deia:

"a) L'Assemblea de districte (AD) és l'única representació dels estudiants en el Districte Universitari de Barcelona. No pot ser viable cap tipus de relació amb els membres de la plaça Urquinaona (local del SEU).

"b) No serà acceptat cap pla de reestructuració sindical en el qual no hagi participat activament l'AD.

"c) Considerem que l'AD ha de ser el nervi fonamental a nivell intermig de qualsevol organització sindical a escala nacional."

Aquest pas endavant en el procés d'auto-organització i d'afirmació de la voluntat de supressió del SEU i de no acceptar cap nova reforma d'aquest que no significués l'exercici del ple dret d'associació estudiantil, anava acompanyat de la insistència en les possibilitats de diàleg i negociació. La mateixa declaració dels delegats de facultats i escoles deia:

"Fem una crida al bon sentit de les autoritats acadèmiques, Rector, degans, directors i catedràtics en general per a que no interfereixin el normal desenvolupament de la vida sindical. La causa del SEU, a més a més de ser profundament injusta, és una causa perduda. Tractant de defensar i mantenir una institució que no es manté a si mateixa,

l'únic que en pot treure l'autoritat acadèmica és tirar-se al damunt el desprestigi del SEU. I això no deixaria de ser lamentable. (...)

"Confiem que l'autoritat pública, amb sentit de la realitat, reaccioni també d'una manera positiva.

"Estem profundament convençuts de la justícia i necessitat de les nostres aspiracions: arribar a un sindicat democràtic i independent."

En la mateixa assemblea, hi hagueren dues importants adhesions. En primer lloc la de grups d'alumnes del curs preuniversitari dels instituts Balmes, Juan de Austria, Menéndez y Pelayo, Milà i Fontanals, Infanta Isabel, Montserrat, i les acadèmies Costa i Llobera i Granés, que, a l'estil de l'antiga "Inter" es coordinaven en un organisme anomenat "Inter-Preus". La segona adhesió fou portada personalment pel president de la Union National d'Etudiants de France (UNEF), Bernard Schneider, que simbolitzava la solidaritat internacional amb els estudiants espanyols. L'1 de març s'havia celebrat un acte a la Mutualité de Paris amb assistència de dos-mil cinc-cents simpatitzants dels estudiants socialistes, comunistes, democristians del MRP, jueus, catòlics, d'altres organitzacions internacionals i alguns espanyols exiliats, com Marcos Ana, Àngela Grimau i Álvarez del Vayo. El dia 5 tingué lloc una manifestació a Roma, convocada per les joventuts del PCI, PSI, PSD, PSIUP, PRI, i Federació hebrea italiana. Altres accions tingueren lloc també a Brussel·les, i dos mesos més tard, un centenar d'intel·lectuals francesos (Pierre Vilar, François Perroux, Raymond Barre, Maurice Duverger) subscrigueren una carta s'adhesió al moviment universitari espanyol. Aquests contactes internacionals expressaven l'expectació i simpatia per la causa de la democràcia a Espanya i en particular per la lluita dels estudiants, així com les primeres converses que delegats estudiantils catalans havien tingut amb els organismes internacionals d'estudiants, concretament ^{en} aquest primer moment amb la CIE-COSEC (i només més tard amb la UIE).

Passos semblants en l'auto-organització estudiantil es feren també a Madrid. El mateix dia 4 de març les delegacions majoritàries de totes les facultats i escoles constituïren una cambra de districte independent del SEU, tot i que --a diferència de Barcelona-- mantenia formalment la mateixa estructura organitzativa del SEU. El dia següent, en una nova Assemblea lliure de Madrid, un delegat estudiantil barceloní va informar de la situació de la Universitat catalana i va dir:

"En la actualidad el problema no es "democratizar" el SEU. El SEU está ya superado. Lo que queremos es un Sindicato nuestro, independiente, democrático. Nosotros, en Barcelona, hemos elaborado ya unas bases de este nuevo sindicato. Elaboradlas vosotros. Después, con los compañeros de toda España, nos reuniremos y encontraremos entre todos las bases definitivas del Sindicato de los estudiantes, libre, por el que todos luchamos."

Les diferències d'actitud que en els ambients oficials i universitaris hi havia envers les reivindicacions estudiantils es reflectien també a la premsa. Bernard Schneider, president de la UNEF, fou expulsat d'Espanya després de la seva intervenció a Barcelona, mentre Diario de Barcelona exclamava en un titular: "! Manos extranjeras, fuera de las cosas de España!". Però el mateix dia 6 de març La Vanguardia publicava un editorial on deia; entre altres advertiments sobre els "perills" de politització:

"La mayoría de la población escolar que integra hoy las diversas facultades aspira a una estructura más representativa de sus organizaciones propias y plantea unas peticiones concretas que, todas ellas, se refieren a modificaciones y mejoras de la enseñanza. Lo que solicitan resulta en líneas generales, justo y conveniente."

Es trenca el diàleg

Però les possibilitats de negociar una sortida pacífica a l'atzucac del SEU i la realitat de l'auto-organització democràtica dels estudiants, s'esvaniren aquell mateix cap de setmana. Pels dies 7 al 9 havia estat convocada al parador de Villacastín (Segovia) una reunió de treball a la qual assistien d'una banda nou jefes de districte del SEU i de l'altra set consellers electes del districte de Madrid. El vice-secretari del Movimiento, Herrero Tejedor, convocà a títol personal a dos delegats de Barcelona per tal de discutir les possibles mesures a prendre. Però un cop allà no se'ls deixà entrar a la reunió per una votació precisament de 9 a 7.

El dia 8, desconeixent encara els resultats de la reunió de Villacastín, els estudiants de Barcelona decidiren donar per acabada la vaga de protesta contra els expedients de Madrid i tornar a classe. El dia 9, tal com havia estat previst des de setmanes enrera, començà la 2ª Setmana de Renovació Universitària. Igualment que la primera, consistí en actes a diverses facultats, amb lectura de ponències i estudis. Així, el dia 9 a Lletres s'aprovaren unes conclusions en les quals es condicionava la represa normal de les activitats acadèmiques a:

"- Les disposicions de les autoritats que permet esperar l'obertura de negociacions.

"- La conveniència de la transició d'un període de força a un altre de normalitat que afavoreixi el diàleg,"

mentre s'exigia ja l'utilització dels fons i serveis que el SEU encara monopolitzava.

La Setmana acabà a Econòmiques el dia 15 amb la quarta revista oral Siega, i un estudi del sistema de beques i menjadors del SEU, en els quals els dies anteriors s'havien expressat també algunes protestes per deficiències dels serveis, i s'havia elegit una delegació per a negociar millores i gestió directa dels estudiants.

Quan es conegué el fracàs dels intents de negociació de Villacastín fou convocada una nova Assemblea de districte a partir de les propostes de vaga que començaven aparèixer a les cambres de facultat. El dia 17 les portes del pati de Lletres de la Universitat eren tancades i els bidells demanaven els carnets de facultat per entrar-hi. Era una nova mostra del replegament repressiu que havia empres l'autoritat acadèmica i seufista. Un miler dels estudiants concentrats a la plaça Universitat aconseguiren desbordar els bidells durant una estona i entrar en el recinte universitari, on celebraren la 4^a Assemblea lliure de districte. Entre els assistens fou repartida una circular enviada per Herrero Tejedor als governadors civils, delegats nacionals i consellers nacionals del SEU el dia 26 de febrer, que demostrava la negativa premeditada al diàleg del ministeri del Movimiento i per tant l'engany de què havien estat objecte els estudiants les setmanes anteriors. La circular indicava, entre les mesures a prendre, la utilització de la policia, la prohibició d'actes i conferències, el control de les autoritats acadèmiques, la utilització de les associacions de pares de família, i entitats falangistes, d'ex-combatientes, etc., la manipulació de la premsa, i alhora la repressió acadèmica, policial, fiscal i la difamació sobre la vida privada dels catedràtics que participaven en el moviment. Era tot un pla que demostrava la inutilitat d'esperar més cap iniciativa oficial per a obrir negociacions, i recollint les propostes aprovades ja per la majoria de facultats i escoles, es convocà una nova vaga de protesta pels dies 17 i 18, una vaga que era en definitiva una manifestació de descontentament per no haver estat escoltades les peticions dels estudiants. A la mateixa Assemblea fou llegit també un escrit de 114 intel·lectuals catalans dirigit al Rector, en la tradició de lligam amb els estudiants iniciada anys abans i que en els cursos immediatament següents trobaria els màxims nivells de comunicació i estímul mutu. Finalment, i aprofitant les conclusions sobre el problema dels menjadors aprovades pocs

dies abans a Econòmiques, es decidí fer una protesta simbòlica contra les deficiències de serveis del SEU amb una concentració davant dels menjadors del carrer Casp-Pg. de Gràcia. Entre un espectacular desplegament de policia, els estudiants organitzaren una gran cua a la porta de les instal.lacions, fins que els grisos, amb nous equips amb cascos i gasos lacrimògens, carregaren amb força i donaren lloc a enfrontaments pels carrers durant una bona estona.

El dia següent la premsa recuperava un llenguatge que trigaria uns quants anys en abandonar, referint-se als conflictes universitaris. Solidaridad Nacional parlava de "hijos de papá que pretendían destrozlar las instalaciones de comedores que el SEU tiene instalados para los estudiantes pobres". I el Rectorat comunicava en una nota:

"1. La clausura hasta nueva orden de las facultades de Filosofía y Letras y Ciencias.

"2. En el caso de que el próximo día 22 no se restablezcan las clases normalmente en las restantes facultades, se impondrá, sin nuevo apercibimiento, la sanción de pérdida de los derechos de matrícula.

"3. Esta sanción se aplicará asimismo sin que medie previo apercibimiento, en el supuesto de que vuelvan a producirse abstenciones colectivas de asistencia a clase o alteraciones de cualquier tipo del orden académico."⁵

El dia següent, el ministre d'Informació Fraga Iribarne declarava, a la sortida del Consell de ministres, que era propòsit del govern "obtener la normalidad docente con firmeza y por todos los medios a su alcance".

El 22 i 23 del mateix mes de març es reuní clandestinament a Barcelona la que fou anomenada "1ª Reunión Nacional Coordinadora", a la qual assistiren representants estudiantils de les Assemblees lliures de Barcelona, València, Bilbao i Salamanca, i delegats de les facultats i escoles separades del SEU de Madrid, Oviedo, Valladolid, Saragossa i Granada, amb l'absència de Sevilla per impossibilitat tècnica de contacte un cop arri-

bats a Barcelona. En aquesta reunió s'avançà cap a l'acció coordinada en els diversos districtes universitaris de l'Estat, superant les plataformes tipus CUDE d'un any abans i basant-se en moviments de masses que actuaven obertament a les diferents Universitats i elegien delegats realment i formalment representatius. S'aprovà un manifest i una declaració de principis per la qual s'assenyalava la perspectiva de creació d'un Sindicat independent, autònom, i "únic, donades les circumstàncies actuals, però no obligatori", a través d'un Congrés Nacional d'Estudiants, i s'establien unes línies generals d'estructura organitzativa comunes a tots els districtes. Així mateix, s'aprovà que no s'acceptaria cap nova estructura sindical elaborada al marge dels estudiants i s'acordà un compromís de solidaritat mútua davant la repressió i la continuïtat de les reunions coordinadores de cara a avançar cap a la plena auto-organització.

Pel dia 26 fou convocada la 5ª Assemblea de districte a l'Escola Industrial. Els mossos d'esquadra impediren l'entrada al recinte dels tres o quatre mil estudiants concentrats, i la policia a cavall carregà contra els grups que s'anaven formant. A la plaça Universitat se'n manifestaren més tard uns vuit-cents, sempre cridant "llibertat sindical", i els mateixos crits repetiren grups diversos per tot el centre de Barcelona fins a quarts de dues de la tarda. A Econòmiques se celebrà una nova assemblea a la tarda, i a la sortida s'organitzà una manifestació que arribà fins a Calvo Sotelo on els tres-cents que quedaven foren atacats per la policia, i un grup es refugià a l'interior del cinema Rialto. La policia interrompre la projecció, demanà els carnets als espectadors i se n'endugué uns quants detinguts.

L'agitació ciutadana d'aquest dia concidí amb altres expressions de protesta antifranquista i de reivindicació democràtica de sectors ben diversos dels estudiants.

D'una banda, uns quants centenars de treballadors intentaren repetir